

Veba Geceleri
Yapı Kredi
Yayınları'ndan...

SAYI: 154
YIL: 3

Makbule Aras
Eivazi'den öyküler:
Sonun Bacakları
S: 17

Stalin'in 'son havarisi'
Kaganoviç'in
eleştirileri
S: 23

Napoleon Bonaparte'ın
savaşları, stratejileri ve
entrikaları
S: 28

**BURHAN
SÖNMEZ**

**BURHAN
SÖNMEZ**

4

**Çocukluğun kayıp koordinatları:
Taş ve Gölge**

hande balkız

17

**Sonun Bacakları ve
payına 'düşmeyenlerle'
yaşayanlar**

beyza ertem

23

'Burayı dinleyin': Kaganoviç anlatıyor!

hakkı özdal

28

**Küçük bir adadan başkent Paris'e:
Napoleon Bonaparte**

soner sert

32

**Tüm zamanları elinde
tutmak: Ali Smith'in
'Sonbahar' ve 'Kış'ı**

irem uzunhasanoğlu

36

Beklemenin melankolisi

okan çil

40

Maryam'la tanışmak

güneş kocagöz

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

**İcra Kurulu Başkanı ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Anıl Mert Özsoy

Grafik Tasarım
Özgür Akkaya

Katkıda Bulunanlar
Hande Balkız, Beyza Ertem,
Hakkı Özdal, Ezgi Sivrikaya,
Soner Sert, İrem Uzunhasanoğlu,
Okan Çil, Güneş Kocagöz

Yönetim Yeri:
Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı
İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr
Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber
ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND
Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye
aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Bu hafta kapağımıza Türkçe edebiyatın önemli isimlerinden Burhan Sönmez'i taşıdık. Sönmez'in son kitabı 'Taş ve Gölge' İletişim Yayınları tarafından yayımlandı. Hande Balkız, bellek ve gayriresmî Türkiye tarihi ekseninde romanı inceledi.

Makbule Aras Eivazi'nin kaleme aldığı 'Sonun Bacakları', bir başka bakışın ürünü. İlk bakışta bir kitap için sayıca fazla gelen 18 öykü, anlatım biçimlerinde gösterdikleri çeşitlilikle öne çıkıyor. Makbule Aras Eivazi, tekdüze yaşamları, tekdüze olmayan bir akışla sunuyor kitabında. Beyza Ertem yazdı.

Lazar Moyiseyeviç Kaganoviç, Sovyetlerin 1917'den 1957'ye dek idari, teknik ve siyasi yönetiminde büyük sorumluluklar üstlenmiş, büyük başarılar elde etmiş, aynı zamanda dönemin tüm tartışmalarında da öncelikli bir aktör olarak öne çıkmış bir isim. Kaganoviç'le yapılan nehir söyleşiden oluşan 'Böyle Dedi Kaganoviç-Stalin'in Son Havarisi', Hruşçovcu karşıdevrimin SSCB'yi ele geçirdiği döneme dek olan tartışmaların 'tüm taraflarını' ilgilendiren tanıklıklara, belgelere ve düşüncelere sahip... Hakkı Özdal'ın kaleminden...

Maryam Madjidi'nin yeni kitabı 'Benim Adım Maryam', Ferhat Sarı çevirisiyle Ginko Çocuk tarafından yayımlandı. Belçikalı çizer Claude K. Dubois'in, Maryam'ın içinden geçen duyguları birkaç dokunuşla görünür kıldığı pastel illüstrasyonlarının eşlik ettiği hikâye, son derece sade bir dille ve son derece çarpıcı bir şekilde sığınmacı bir çocuğun yaşadığı ruhsal çalkantılara ayna tutuyor. Güneş Kocagöz yazdı.

Gregory Fremont-Barnes'in, Napoleon Bonaparte biyografisi Kronik Kitap tarafından yayımlandı. Bonaparte'in savaşlarını, stratejilerini, askeri dehasını ve askerleriyle kurduğu ilişkilerini, savaşların siyasal sebep ve sonuçlarını dile getiren yazar, tanık olan bir tarihçi gözünden ziyade, Bonaparte'in zihnine süzülüyor ve onu anlamaya çalışıyor. Soner Sert'in kaleminden...

Kevin Barry'nin 'Tanca'ya Gece Feribotu' kitabı, Harfa Yayınları tarafından yayımlandı. İç içe geçmiş iki akstan oluşan 'Tanca'ya Gece Yolculuğu'nda, ilk aks Ekim 2018'de Algeciras limanında birinin kızı, diğersinin "yeğeni" olan Dill'i bekleyen iki yaşlı adamın merakla ve hasretle geçen saatleri, diğeri Ocak 1994'te Malaga civarındaki geçmiş hikâyesi... Okan Çil inceledi.

İrem Uzunhasanoğlu bu sayımıza katkıda bulunan bir diğers isim oldu.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar...

Anıl Mert Özsoy

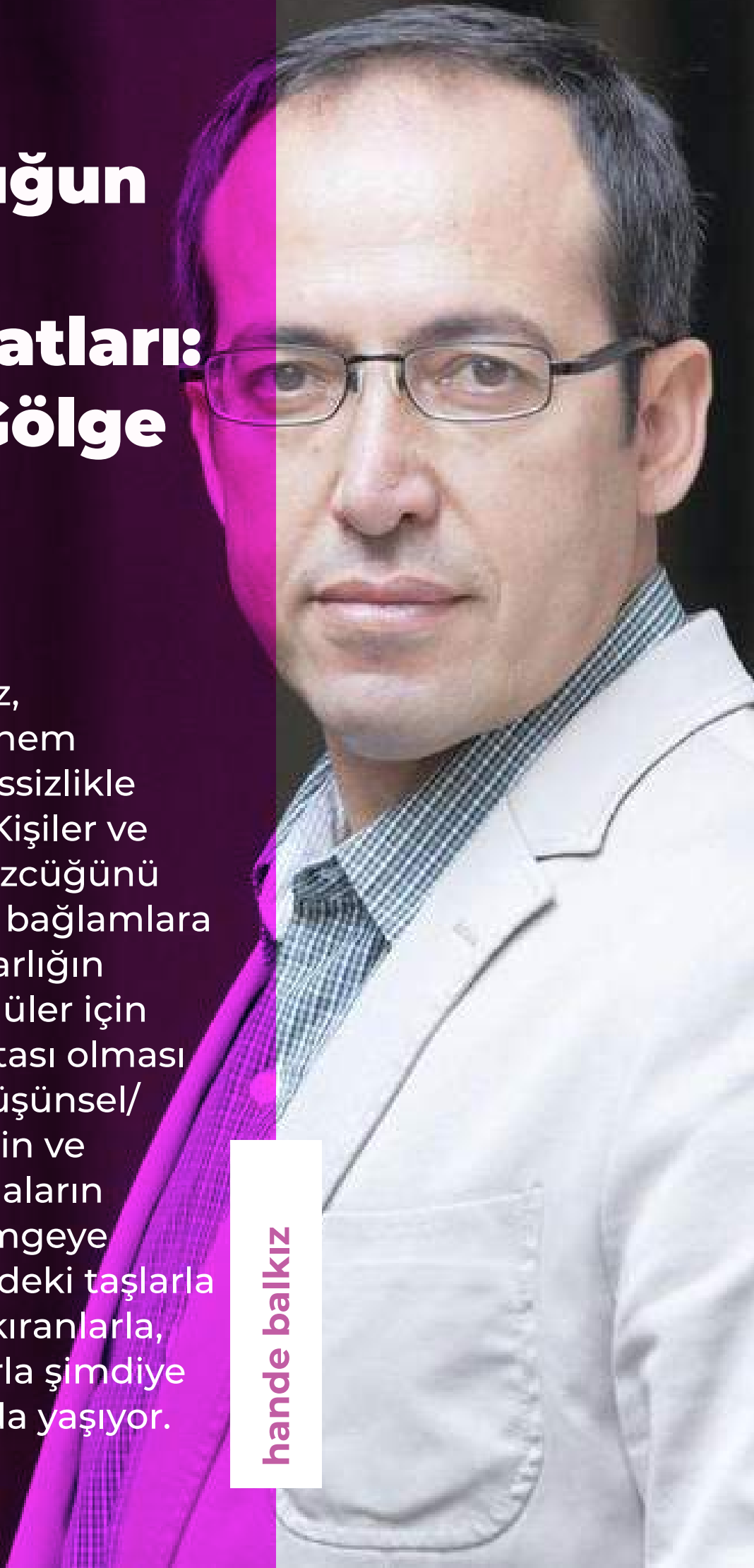
Önceki sayıda;
Ngũgĩ wa Thiong'o...
Tarihsel bellek ve kültürel
çelişkinin izinde:
Ngũgĩ wa Thiong'o

Çocukluğun kayıp koordinatları: Taş ve Gölge

Burhan Sönmez, taş sözcüğünü hem seslerle hem sessizlikle ilişkilendiriyor. Kişiler ve eylemleri taş sözcüğünü farklı metaforik bağlamlara ulaştırıyor. Mezarlığın yaşayanlar ve ölümler için bir kesişim noktası olması gibi taşlar da düşünsel/ eylemsel krizlerin ve duygusal travmaların çarpıştığı bir simgeye dönüşüyor. İçindeki taşlarla kime dokunsa kıranlarla, başındaki taşlarla şimdiye sızanlar bir arada yaşıyor.

hande balkız

Burhan Sönmez'in son kitabı *Taş ve Gölge*, İletişim Yayınları tarafından yayımlandı.

Burhan Sönmez
Taş ve Gölge

Taş ve Gölge, Burhan Sönmez, 328 syf., İletişim Yayıncılık, 2021.

Taş ve Gölge; dillerin, dinlerin, zamanların, kentlerin içinde gezinen bir anlatı. Mutlak bir form olan taşın durağanlığı, katılığıyla sınırların tekinsizliğini işaret eden gölge metaforu arasındaki muğlak geçişlerde ilerleyen romanda başkişi Avdo, tüm örüntülerin kesişim noktasını oluşturuyor. Kişiler dolayımıyla farklı mekânlara, coğrafyalara açılan kurgu düzleminde zaman 1938 ile 2002 arasında zigzaklar çiziyor. Kişilerin eylemlerini belirleyen kararlarla duygusal rotalar oluşuyor. Ancak tüm duygusal güzergâhların art alanında yaşanan zamanın sosyal, siyasal realitelerine de değiniliyor. Taşa veya gölgeye dönüşen bireylerin hayat içerisindeki konumlarını, kimliklerini, aidiyetlerini, düşünsel/ duygusal travmalarını, 'öteki' oluşlarını belirleyen koşullar sorgulanıyor. Kötülüğün, hoyratlığın, bencilliğin, iktidar hırsının, tahakkümün yıkıcı gücünün karşısında seslere, sezgilere, aşka, merhamete, yıldızlara yüklenen anlamlar yükseliyor. Avdo'nun çocukluğundan ölümüne uzanan süreçte Elif, Yedi Adlı Adam, Asteğmen Adem Giritli, Baki, İpek (Perihan Sultan), Seyrani, Kalender, Reyhan, Süreyya, Miskal, Şef Kobra, Kara Ağa, Mikail, Josef Usta, Dikran Usta'nın ve daha birçok kişinin hikâyeleri birbirine karışıyor. Kimi şiddetin dilini konuşuyor, kimi aşkın, kimi şefkatin, kimi yıldızların, kimi çaresizliğin, kimi isyanın, kimi sabrın... Romanın başında yer alan "*İnsanların mahrum kılındığı bilgiler içinde insan kalbinden daha anlaşılması yoktur.*"¹ cümlesi metnin yazgısını oluşturuyor. Kalpten ibaret gölgeler, kayıp çocukluk ve geçmiş...

TAŞLARIN SESİ

"Avdo bugün defnedilen ve yedi ad taşıyan ölüye nasıl bir mezartaşı yapacağını düşündü. (...) Si-

1-Homeros, *Odysseia*

Taş ve Gölge; dillerin, dinlerin, zamanların, kentlerin içinde gezinen bir anlatı. Mutlak bir form olan taşın durağanlığı, katılığıyla sınırların tekinsizliğini işaret eden gölge metaforu arasındaki muğlak geçişlerde ilerleyen romanda başkişi Avdo, tüm örüntülerin kesişim noktasını oluşturuyor.

*gara tutan parmaklarını biriyle konuşur gibi öne uzatıp, bu adamın mezartaşı siyah olmalı, dedi kendi kendine, taşın ortasında da siyah bir delik bulunmalı. Deliğin bir yanından bakanlar diğer yandaki boşluğu görmeli. Boşluk baktıkça büyümeli, derinleşmeli.”*² (s.7) cümleleriyle açılıyor roman. Adı İsa'yken tanıştığı yedi adlı adama yaptığı mezar taşındaki boşluk adların, dillerin, dinlerin, kentlerin içinde köksüz, geçmişsiz gezinen bir adamın boşluğunu imliyor. Avdo'nun çocukluk seslerinden İsa, Avdo'yu Josef Usta'yla tanıştıran, daimi konum mezarlığı da belirleyen kişi aynı zamanda.

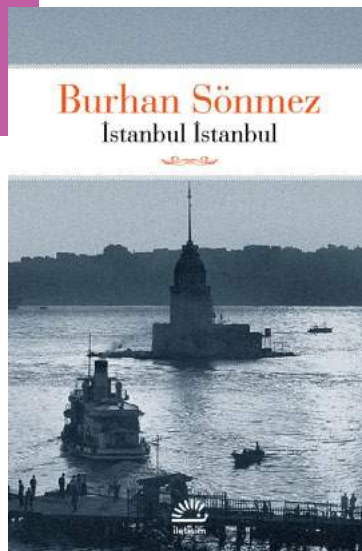
“Kim kimi izliyordu ? Çocukluğu mu Avdo'nun yoksa Avdo mu çocukluğunun peşinden gidiyordu? ” (s.317) Anlatının yer çekimi, mezar taşı ustası Avdo... Kayıp bir çocukluğun zemininde biçimleniyor hikâyesi. Hayatına dair hatırladığı en eski sahne kalabalıkta annesini kaybettiği anlar. Urfa'da kaybedilen anneyi arayış ve Mardin'e ulaşan adımlar. Mardin'de İsa ile karşılaşınca açılan yepyeni bir yol. Josef Usta bilgece söylemleri, sezgi gücü ve hayat deneyimleriyle küçük, yalnız bir çocuktan mezar taşı ustası Avdo'yu biçimlendiriyor. *“Ölümlere sahip çıkacaksın. Bunun için gökyüzüne bakacaksın, gökteki işaretleri izleyecek, yıldızları okuyacaksın. Mezartaşlarına yıldız resimleri çizeceksin.”* (s.68) diyor Josef Usta. Taşları, gölgeleri, ateşin sırlarını öğretiyor Avdo'ya.

Avdo'nun Mardin'de mayalanan hayatı Haymana Ovası'nda Konak Görmez köyünde devam ediyor. Mezar taşı ustası olarak çalıştığı köy, tüm geleceğini etkileyecek bir kavşak noktası oluyor. Elif'le bir surete bürünen aşk; şiddeti, zalimliği, gündelik çıkarları, cehaleti de peşinden sürük-

2-Burhan Sönmez, Taş ve Gölge, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021 (Alıntılar bu baskıdandır.)

Taş ve Gölge’de kişiler dolayımıyla farklı mekânlara, coğrafyalara açılan kurgu düzleminde zaman 1938 ile 2002 arasında zigzaklar çiziyor. Kişilerin eylemlerini belirleyen kararlarla duygusal rotalar oluşuyor. Ancak tüm duygusal güzergâhların art alanında yaşanan zamanın sosyal, siyasal realitelerine de değiniliyor.

İstanbul İstanbul, Burhan Sönmez, 228 syf., İletişim Yayıncılık, 2020.

lüyor. Taşranın kendi içine kapalı kültürel kodlarında Avdo aykırı bir yabancıya dönüşüyor. Kara Ağa ve oğullarının tahakkümleri, ekonomik sıkıntılar, başka dünyalara/hayatlara, bilgiye karşı direnç; sessiz, sinmiş bir kalabalıktan ibaret kılıyor köyü. Taşlaşmış, donmuş inançlar; kabuller, önyargılar ve daralan mahremiyet alanları çıkışsızlığı vurguluyor.

“Konak Görmez diye köy adı mı olurmuş? Aslen Bizanslıların dilinde Konakormas olan bir kelimeydi bu, zamanla değişmişti.”, “Avdo ısrarla devam etti, yaşadıkları ovanın Haymana olan adının da Hıristiyan Ermenilerden geldiğini, Ermenilerin kendilerine Hay dediğini anlatırken, onu dinleyen kalabalığın sabrı taşı.”, “Bir taş ustası nasıl olur da bunca uzak yerler gezip, bunca dil konuşurdu? Avdo onlara yeri yurdu olmadığını, öksüz büyüdüğünü, küçüklüğünden beri gittiği her şehirde ayrı bir dile karıştığını, bu sayede Kürtçe, Türkçe, Arapça, Ermenice, Süryanice, Rumca öğrendiğini söyledi.” (s.44-45)

Erkeklerin gözünde ‘çok şey bilen öteki’ olan Avdo kızların gözünde kendilerini köyden kurtaracak bir kahramana yüceltiliyor. “Kızlar onun ağır adımlarla gidişini izlerken bir yabancıнын büyüünün köyün bütün sırlarından daha güçlü olduğunu hissederdiler.”(s.46) Köydeki her kız Avdo’ya büyülü bir yalnızlığı yakıştıırıp ona dair hayaller kurarken Avdo Mikail Ağa ile nişanlı Elif’e aşık oluyor. Her gece şarkılarını onun için söylüyor, başçobanın oğlu Baki ile mektuplar yolluyor. Ancak eril tahakkümün yıkıcı gücü Elif dolayımıyla Avdo’ya da ulaşıyor. Birlikte köyden kaçacakları gece ağanın adamlarıyla girilen çatışma Baki’nin ve adamların ölümüne, Avdo’nun hapse atılmasına Elif’in de bir süre sonra Mikail Ağa ile evlenmesine neden oluyor. Elif’in çaresizce başına gelen her

Avdo bugün defnedilen ve yedi ad taşıyan ölüye nasıl bir mezartaşı yapacağını düşündü. (...) Sigara tutan parmaklarını biriyle konuşur gibi öne uzatıp, bu adamın mezartaşı siyah olmalı, dedi kendi kendine, taşın ortasında da siyah bir delik bulunmalı. Deliğin bir yanından bakanlar diğer yandaki boşluğu görmeli. Boşluk baktıkça büyümeli, derinleşmeli.”

şeyi kabul etmesinin aksine kardeşi İpek; yazgısına, dayatılan geleneksel gelecek profillerine başkaldırıyor. Elif’in düğün zamanı köye dışarıdan gelen bir gençle kaçıp gidiyor. Romanın İstanbul sayfalarında İpek; Paris Gazinosu’nda çalışan meşhur arabesk şarkıcı Perihan Sultan adıyla karşımıza çıkıyor.

İdamla yargılanan Avdo yıllarını Ankara’da cezaevinde geçiriyor. İdam cezasının kaldırılmasından sonra ve dışarıya çıkmasına bir ay kala gazetelerden okuyor Elif’in, kardeşi İpek’in yanına kaçarken Sirkeci’de öldürüldüğünü. Elif’in kendini kuşatan tüm gerçeklerden sıyrılıp sonsuzca uykuya daldığı Merkez Efendi Mezarlığı, Avdo için de kendi ölümünü bekleyeceği daimi mekâna dönüşüyor. Elif’in yokluğu ile Avdo’nun sabrı da yan yana duran iki taş...

“Yıllar önce. Buraya yerleşti, burada ölmeyi seçti. Erguvan ağacının altındaki mezarın yanına kendisi için de bir mezar yaptı, üstüne isimsiz bir taş koydu.” (s.12)

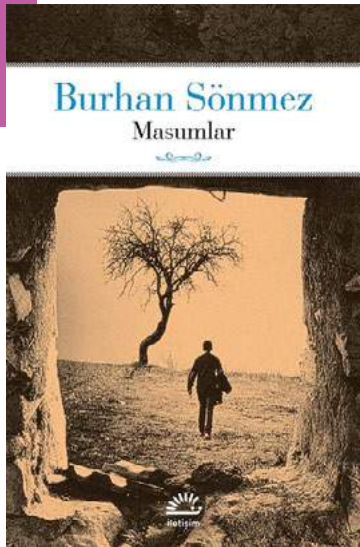
1965’te geliyor Avdo İstanbul’a ve Merkez Efendi Mezarlığı’nın yanındaki kulübede yaşamaya başlıyor. Romanın açıldığı 1984 yılı aralık gecesine kadar ölüleri dinlediği, ateşler yaktığı, yıldızları izleyerek mezar taşları yaptığı, taşlara sabrı öğrettiği, köpeği Toteve ile dertleştiği sakin bir hayat geçiriyor.

Çocukluğun kayıp koordinatlarında dağılmasını engelleyen, ölülerin yoldaşlığında mesleğe dönüşen mezar taşı ustalığı Avdo için ev kavramını da simgeliyor. Elif’in ve kendi için ayırdığı mezarın bulunduğu Merkez Efendi Mezarlığı Avdo’nun aidiyet alanını işaret ediyor. Zaman dan mutlak bir kopuşu simgeleyen mezarlık;

Çocukluğun kayıp koordinatlarında dağılmasını engelleyen, ölümlerin yoldaşlığında mesleğe dönüşen mezar taşı ustalığı Avdo için ev kavramını simgeliyor.

bedenleri, sınırları belirli bir mekâna ve zamana kilitliyor. Nefesten, kimliklerden düşen ölümler hayatın dışında kalıyor. Heterotopik bir mekân olan mezarlık diğer kültürel mekânlara göre başka anlamlar içeriyor. “ (...) mezarlıklar kendin kutsal ve ölümsüz rüzgarını değil, her ailenin kendi karanlık ikametine sahip olduğu ‘öteki şehir’i meydana getirir.”³ Ötekilerin hikâyelerini taşlara kazıyan Avdo için mezarlık zihinsel imgeleri tetikleyen karanlık bir coğrafyayı ifade ediyor. Geceleri suçların, pişmanlıkların, öfkelerin, özlemlerin, heveslerin sesleri Avdo’nun çocukluk seslerine karışıyor. Çocukluğun karanlıkta yürüyen, yapraklarda çıtırdayan, yıldız tozlarına bulanana adımlarına Avdo hiçbir zaman yetişemiyor ama biliyor. Çocukluğu her gece mezarlıkta geziniyor. Mezarlığın yeraltı ve yeryüzü arasındaki muğlak, sisli atmosferi hem yasların derinleştiği, hem de kriz anlarının ve yüzleşmelerin sahnesi oluyor. Ölümler mezarlarda Avdo çocukluğunda saklanıyor. Aralık ayının en uzun gecesi mezarlıkta beliren gölge mezarlığa kendi hikâyesini taşıyor. Geçmişten kapılar açılıyor, tanıdık sesler ölümlerin seslerine karışıyor. Suikaste kurban giden Perihan Sultan ve Seyrani’nin kızı Reyhan Avdo’nun hayatına sığıyor.

Masumlar, Burhan Sönmez, 159 syf., İletişim Yayıncılık, 2018.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi Reyhan, pankart asma suçuyla günlerce karakolda tutuluyor; şiddete, hakarete ve cinsel istismara maruz kalıyor. Yorgun, yıpranmış ve hamile bir kadın olarak Avdo’nun şimdisine katılıyor. İstismarın faili Şef Kobra zalimliğini onu aradığı gece de devam ettiriyor. Mezarlıkta Reyhan’ı bulamayınca Avdo’ya saldırıp köpeği Toteve’yi de öldürüyor. -Şef Kobra mezarlığa ikinci gelişinde özür dileyecektir ancak çok sevdiğini kendine bile zor itiraf ettiği Reyhan’ı 3-Michel Foucault, Özne ve İktidar Seçme Yazılar 2 (çev. Işık Ergüden), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2014, s.297

Elemanları dışarı çıkardım, Reyhan'la baş başa kaldım. Gözleri bağlıydı. Yerde oturuyor - du. Ayağa kaldırdım, ellerini masaya bağladım. Her şeyi hatırlıyorum. O gece yaptıklarımı o kadar sarhoş olmama rağmen hatırlıyorum. Şu anda ne isterdim biliyor musun Abla? Hayır, onun yakalanmasını değil. Öncelikle o gecenin hiç yaşanmamasını isterdim."

bir daha asla göremeyecektir.- Avdo Reyhan'ı mezarlıktaki caminin çilehanesinde saklıyor. 40 gün sonra çilehaneden çıkış sembolik göndermeler içeriyor. Dervişlerin çileden sonraki dönüşümleri gibi Reyhan için de yeni bir hayat başlıyor. Avdo'nun nüfusuna aldığı Reyhan ve oğlu Baki Avdo ölene kadar onunla birlikte mezarlığın yanındaki evde yaşıyor.

"Reyhan bir an onun gözlerinde kendisine benzeyen bir bakış yakaladı, sevgi denen cevherin insan bedeninde çoğalıp başka bedenlere aktarıldığına dair bir bakış. Çağlardır kuşaktan kuşağa geçen bu bakış onlara yalnızca yeni bir gelecek vermiyor, yeni bir geçmişin kapısını da aralıyordu. Birbirlerine inanacaklardı. O geçmişte birbirlerini bulacak, ölüp gitmiş tanıdıklarına yeni bir gözle bakacak, kalpten kalbe aktarılan bir özlemin izini sürerek yaşayacaklardı." (s.142)

Bir süre sonra Avdo'yu ziyarete gelen Kobra yaptıklarından pişman olduğunu itiraf ediyor ancak eylemlerinin sorumluluğunu almak yerine şiddeti rasyonelleştirmeye çalışıyor.

"Ama bizim işimiz de kolay sayılmaz, bambaşka zorlukları var, bazen yanlışla düşüyoruz, devleti korumak, milleti korumak için elimizden geleni yapıyoruz ama her zaman doğru davranamıyoruz, nereden bileceksin ki, bazen istemeden suçsuz insanları incitiyoruz." (s.53)

Şef Kobra'nın Avdo'ya anlatmadığı, ölmüş ablasının mezarına itiraf ettiği, telafisi mümkün olmayan kötülük Reyhan'a yaptığıdır. Reyhan'ın karakoldaki perişan halini görünce bu kadar ezilmesi için idamları protesto etmesi değil bir karakolu havaya uçurması gerekirdi diye düşünen Şef Kobra Reyhan'a aşık olunca- ki onunki

Burhan Sönmez, taş sözcüğünü hem seslerle hem sessizlikle ilişkilendiriyor. Kişiler ve eylemleri taş sözcüğünü farklı metaforik bağlamlara ulaştırıyor.

aşk değil sahip olma arzusunun yıkıcı bir hırsla dönüşmesidir- ve karşılık göremeyince benliğinin karanlık parçası eyleme geçiyor.

“Elemanları dışarı çıkardım, Reyhan’la baş başa kaldım. Gözleri bağlıydı. Yerde oturuyordu. Ayağa kaldırdım, ellerini masaya bağladım. Her şeyi hatırlıyorum. O gece yaptıklarımı o kadar sarhoş olmama rağmen hatırlıyorum. Şu anda ne isterdim biliyor musun Abla? Hayır, onun yakalanmasını değil. Öncelikle o gecenin hiç yaşanmamasını isterdim.” (s.245)

Burhan Sönmez, taş sözcüğünü hem seslerle hem sessizlikle ilişkilendiriyor. Kişiler ve eylemleri taş sözcüğünü farklı metaforik bağlamlara ulaştırıyor. Mezarlığın yaşayanlar ve ölüler için bir kesişim noktası olması gibi taşlar da düşünsel/eylemsel krizlerin ve duygusal travmaların çarpıştığı bir simgeye dönüşüyor. İçindeki taşlarla kime dokunsa kıranlarla, başındaki taşlarla şimdiye sızanlar bir arada yaşıyor.

GÖLGELERİN SESİ

Anlatının 1938’de başlayan parçasında yedi adlı adamın ve Asteğmen Adem Giritli’nin hikâyeleri birbirine dolanıyor. Asteğmen Adem Giritli’nin günlüğünden, anılarından ivmelenen olaylar 2002’de İstanbul’a ulaşıyor.

Romanın başlangıcında Avdo’nun mezartası yaptığı, çocukluğunda Mardin’de onun adı İsa’yken tanıştığı yedi adlı adam, eski bir askerdir. Dersim Harekatı sırasında Fırat Nehri’nin kıyısında yaralı ve baygın bulunduğu belleğini yitirmiştir. Onu bulan askerler, adının Haydar olduğunu, Kürt- Zaza çetelerinin saldırısında yaralandığını ve yeniden birliğine katılması gerektiğini söylüyor. Ancak köylü bir

Kuzey, Burhan Sönmez, 309 syf., İletişim Yayıncılık, 2018.

kadın onun asıl adının Ali olduğunu ve sürgün sırasında kaçarken vurulduğunu belirtiyor.

“Onu bulan askerler, belleğini yitirdiğini görünce ona yeni bir geçmiş ve yeni bir gelecek vermiş, bir asker olduğunu söylemişlerdi. Öteki kimliğini öğrenen asker birliğinden firar etti, güneye, Mezopotamya Ovası’na kaçtı. Mezopotamya ona gerçek kimliğinin olmadığını söyledi. Sen ne Haydar’sın ne de Ali, ikisinin de çocukluğunu hatırlamıyorsun. Çocukluğunu hatırlamayan, kendisini bilemez.” (s.8)

Birliğinden kaçan Ali/Haydar adlarına ad, dillerine dil, dinlerine din ekleyerek, yıldızları izleyerek, bulduğu her kitabı okuyarak ömrünün sonuna kadar yürüyor. Josef Usta yedi adlı adamın gavsono olduğunu söylüyor Avdo’ya. Süryanice mülteci anlamına geliyor. *“Kendi toprağından kopan, başka toprağına savrulan kişiye denir. Rüzgârın önündeki yaprak gibi. Toprağını yitirmek belleğini yitirmektir. İsa bunu tersinden yaşadı, önce belleğini sonra toprağını yitirdi, rüzgâra kapılmış, oradan oraya dolanıyor.” (s.87)* Josef Usta’ya göre İsa çaresiz kalınca varlığını yitirmiş ve gölgeye dönüşmüştür. O gölgenin hiçbir şeyi yoktur, yalnızca kalpten ibarettir. Ali, Haydar, İsa, Musa, Muhammet, Yunus, Adem kırk yıl boyunca Kudüs, Kahire, Girit, Atina, Roma ve İstanbul’u dolaşarak kendini, kimliğini arıyor. İstanbul’da öldüğündeyse Avdo’ya iletmek üzere bir mektup ve çanta bırakıyor.

“Herkesin ruhuna uygun mezartaşı yaptığını söylediler. Bana da yap bir tane. Benim mezartaşım şunu söylesin kâinata: Tanrı’nın tek kötülüğü, var olmamasıdır.” (s.8)

Romanda, mezarlığın yaşayanlar ve ölüler için bir kesişim noktası olması gibi taşlar da düşünsel/eylemsel krizlerin ve duygusal travmaların çarpıştığı bir simgeye dönüşüyor. İçindeki taşlarla kime dokunsa kıranlarla, başındaki taşlarla şimdiye sızanlar bir arada yaşıyor.

Onu bulan askerler, belleğini yitirdiğini görünce ona yeni bir geçmiş ve yeni bir gelecek vermiş, bir asker olduğunu söylemişlerdi. Öteki kimliğini öğrenen asker birliğinden firar etti, güneye, Mezopotamya Ovası'na kaçtı. Mezopotamya ona gerçek kimliğinin olmadığını söyledi. Sen ne Haydar'sın ne de Ali, ikisinin de çocukluğunu hatırlamıyorsun. Çocukluğunu hatırlamayan, kendisini bilemez.”

Yıllar sonra Avdo onun mezartaşıyla konuşurken ustasının sözlerini hatırlıyor ve kendisini de gölgeye benzetiyor.

“Ben de bir gölgeymişim, bunu yaşam ilerledikten sonra anladım. Kalpten ibaret, acının ve özlemin girdabına kapılmış bir gölgeyim işte. Ayışığı şu anda önümdeki taşı aydınlatıyor. Benim gölgem taşın üstüne düşüyor. Bu bir rüya, taş yok, ben yokum, yalnızca gölge var. Elimde tokmağın gölgesini tutuyor, keskinin gölgesinin üstüne indiriyorum. Gölgeler karanlıkta içli içli çınıyor.” (s.144)

Yedi adlı adam ve Asteğmen Adem Giritli'nin yolu Dersim'de kesişiyor. İstanbul'daki nişanlısı Miskal'e her gün mektup yazan ve bir de günlük tutan Adem Giritli'nin hareket sırasında tanıştığı ve günlüğünde *“Haydar tuhaf bir askerdi. Geçen ay bir çatışma sırasında yaralanmış, baygın düşüp belleğini yitirmiş. (...) Bazen çantasından flütünü çıkarıyor, bize değil de karşıki dağlara ve ormanlara bakarak çalıyordu.”* (s.265) diye bahsettiği askerlerden biri Haydar. Onlarca askerin cinsel istismarı sonucu ölen genç kızın cesedini herkesten gizlice gömerken Adem'in yanındaki sırdaş... Günlüğünün de gelecekteki sahibi. Tarih öğretmeni Adem Giritli hareket sırasında içinde bulunduğu şartlarda, şahit oldukları karşısında gerçek benliğini yitirdiğini düşünmeye başlar. Sürgünün 'biz tarafı' ve 'ötekiler tarafı' arasındaki gerilimde içsel rotası bulanıklaşır. Miskal'den, kendi hayatından uzakta, çatışmaların ortasında ayakta durmaya çalışıyordu.

“Ve ruhum, yanı başımdaki Haydar'ın duymayacağı biçimde benimle konuştu, kulağıma fısıldadı. Bana gördüklerimi akımda tutmamı söyledi ve kötülükleri görmemi istedi. Asteğmen

Anlatıdaki hafıza nesnelere birisi olan günlük, Asteğmen Adem Giritli'nin Fırat Nehri kıyısındaki ölümüyle Haydar'ın eline geçiyor. Asteğmen Adem'in kaldığı yerden yazmaya devam eden Haydar'ın cümleleriyle de gerçekler muğlak bir alana çekiliyor. Geçmişin puslu koridorlarında dolaşan Haydar, belki de Adem Giritli olduğumu hatırlarım diye düşünmeye başlıyor. İçindeki gölgenin sesini, sahibini arıyor.

Adem, dedi ruhum bana, insan her yerde aynı kişi değildir, sen askerde başka birine dönüştün, Öğretmen Adem olduğunu unuttun. Yanındaki er Haydar'dan farkın kalmadı, o da geçmişteki kişiliğini unuttu. O kendisini hatırlamaya çalışıyor, sen de onun gibi yap, kendini hatırlamaya, geçmişteki halini bulmaya gayret et.” (s.266)

Anlatıdaki hafıza nesnelere birisi olan günlük, Asteğmen Adem Giritli'nin Fırat Nehri kıyısındaki ölümüyle Haydar'ın eline geçiyor. Asteğmen Adem'in kaldığı yerden yazmaya devam eden Haydar'ın cümleleriyle de gerçekler muğlak bir alana çekiliyor. Geçmişin puslu koridorlarında dolaşan Haydar, belki de Adem Giritli olduğumu hatırlarım diye düşünmeye başlıyor. İçindeki gölgenin sesini, sahibini arıyor.

“Kafamı içine bin türlü düşünce doluyor ve bazen kendi kendime şöyle diyorum: Geçmişimi hatırlamıyorsam geçmişte Asteğmen Adem olmadığım ne malum. Bu günlüğü belki o yüzden taşıyorum. Bir çatışmada yaralanınca beynim sarsılmış, belki yanımda ölen Haydar adlı bir askerin yerine kendimin öldüğünü sanmışım. Adımı unutup birliğimden kaçmışım.” (s.284)

Gezdiği tüm kentlerde günlüğü yazmaya devam ediyor belki bir gün İstanbul'da Miskal'le buluşacak ve onu tanıyacağını düşünüyor. Romanın sonunda Avdo'nun eline geçen günlük Reyhan'ın oğlu Baki aracılığıyla Adem Giritli'nin nişanlısı Miskal'e değil ama torunu Miskal'e ulaştırıyor.

“Adem Giritli askerde öldü mü yoksa belleğini yitirip gezgin mi oldu? Belleğini yitiren kişi Adem Giritli mi başka biri mi?” (s.307)

Burhan Sönmez gölge sözcüğünü de taş sözcüğü gibi farklı metaforik bağlamlarda kullanıyor. Gölge, optik anlamının dışında , iç dünyanın karanlık yanlarına, kimliğin kaybolan parçalarına, kötülüğe bulaşmak yerine sessizliğe bürünmeye dair göndermeler içeriyor.

Burhan Sönmez gölge sözcüğünü de taş sözcüğü gibi farklı metaforik bağlamlarda kullanıyor. Gölge, optik anlamının dışında , iç dünyanın karanlık yanlarına, kimliğin kaybolan parçalarına, kötülüğe bulaşmak yerine sessizliğe bürünmeye dair göndermeler içeriyor.

ANLATININ BELLEĞİ

“*Kurmaca evinin pek çok penceresi olmasına karşılık yalnızca iki ya da üç kapısı vardır.*”⁴ James Wood. Taş ve Gölge de birçok penceresi olan ve farklı görüş açılarıyla genişleyen bir metin. Mekân ve zamanın kişilerin davranış eğilimlerini etkileyen gücüyle inşa edilen kurgu düzleminde kronolojik zamanın kırıldığı, zikzaklarla dinamik bir yapıya ulaşıldığı görülür. Mekan ise döngüsel bir seyir izler. Merkez Efendi Mezarlığı’nda açılan ve farklı kentleri dolaşan anlatı aynı mezarlıkta kapanır. Yaşayanlarla ölenler, geçmişle bugün arasında bir eşik kimliğindedir mezarlık. Avdo içinse çorak bir şimdiki zamana seslerin sızdığı hafıza mekânıdır. Yitirilen annenin hatırlanmayan adı geceleri adım adım dolaşan çocukluğun elini tutar. Ancak o çocukluğun içinde baba figürü yer almaz.

Roman duygusal bir rota izlemesine, romantik bir ana hat üzerinden ilerlemesine rağmen Burhan Sönmez, tarihsel gerçeklikleri de metnin zaman tasarımlarına işaretler. Kolektif hafızaya ışık tutan olaylar anlatının belleğini oluşturan noktaları tamamlar. Adnan Menderes’in olduğu uçağın düşüşü, Deniz Gezmiş’in idamı, Sivas katliamı, Dersim Harekatı, üniversitelerdeki öğrenci protestoları gibi siyasal olayları ya da toplumsal hayatı biçimlendiren ekonomik ve sosyal gelişmeleri radyo haberleri, gazete sayfaları ile metnin dokusuna yerleştirir. Zaman za-

4-James Wood, *Kurmaca Nasıl İşler?* (çev.Ekin Bodur), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 17

Roman duygusal bir rota izlemesine, romantik bir ana hat üzerinden ilerlemesine rağmen Burhan Sönmez, tarihsel gerçeklikleri de metnin zaman tasarımlarına işaretler. Kolektif hafızaya ışık tutan olaylar anlatının belleğini oluşturan noktaları tamamlar.

man didaktik tonun ağır bastığı art alan bilgilerin anlatının ritmini yavaşlattığı söylenebilir. Taşranın sıkışmışlığı, siyasi partilere yaslanan ağaların köylüler üzerindeki tahakkümleri; kentlerde mafya adıyla bilinen şiddet temelli oluşumlar estetik düzleme taşınır. Açık veya örtük tüm hiyerarşik yapıların kadın ve erkek temsilleri üzerindeki etkileri kurgu evreninde görünür hale getirilir. Bazı karakterlerin tercihleri, davranışlarını belirleyen sebepler sosyolojik analizlere zemin oluşturur. Reyhan'ın cinsel istismar sonucu oluşan hamileliği kabullenışı farklı okumalara açık bir alan bırakır. Travmatik deneyimin inkârı, eksik anne imgesinin telafisi, bireyin kendi bedeni üzerindeki tek söz sahibi olması ya da eril tahakkümün meşrulaştırılması, anneliğin kutsanması gibi.

Labirent, Burhan Sönmez, 123 syf., İletişim Yayıncılık, 2018.

Sonun Bacakları ve payına 'düşmeyenlerle' yaşayanlar

'Sonun Bacakları', bir başka bakışın ürünü. İlk bakışta bir kitap için sayıca fazla gelen 18 öykü, anlatım biçimlerinde gösterdikleri çeşitlilikle öne çıkıyor. Makbule Aras Eivazi, tekdüze yaşamları, tekdüze olmayan bir akışla sunuyor kitabında.

beyza ertem

Makbule Aras Eivazi'nin kaleme aldığı 'Sonun Bacakları'nda yer alan öykülerde kendini arayan bir dille karşılaşmıyoruz. Aksine yazarın öykülerin muhtevasına uygun giydirdiği anlatıcıları, çeşitliliğiyle dikkate değer.

Sonun Bacakları, Makbule Aras Eivazi, 120 syf., Yapı Kredi Yayınları, 2021.

Yaptığı çevirilerle yıllardır edebiyat dünyasına emek veren Makbule Aras Eivazi'nin Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanan ilk öykü kitabı 'Sonun Bacakları', bir ilk kitaba göre çok katmanlı yapısı ve kendine has üslubuyla dikkat çekiyor. Farklı hacimlerde 18 öyküden oluşan kitapta Eivazi, olaylardan çok durumlar üzerinden insanın hâllerine odaklanıyor. Bir oyalı tülbentten bir dut kurusuna, payına "düşmeyenlerin" tartılamaz ağırlığıyla yaşayanların sesi oluyor.

Çeviri kitaplarının yanında Varlık, kitap-lık, Notos, Virgül, Cumhuriyet Kitap, Öteki-siz, Ç.N., Sıcak Nal, Duvar, Lacivert, Sabit Fikir gibi yayınlarda ve çok yazarlı kitaplarda deneme, eleştiri, inceleme, çeviri ve öyküleri yayımlandı Makbule Aras Eivazi'nin. Bu nedenle 'Sonun Bacakları'nda yer alan öykülerde kendini arayan bir dille karşılaşmıyoruz. Aksine yazarın öykülerin muhtevasına uygun giydirdiği anlatıcıları, çeşitliliğiyle dikkate değer. Kimi zaman yalnızca diyaloga kimi zaman yalnızca bilinç akışına dayanan öyküleriyle, olay ve durum öğelerinin yerinde dağılımıyla, bir tasvirden yahut bir çağrışımdan öykü doğuran anlatımıyla, 'Sonun Bacakları' "ilk kitap" olmanın dezavantajlarını henüz başında yok etmiş, özgün bir kimlikle okurunun karşısına çıkmış. Bununla birlikte klasik "öykü" kalıbının dışında duran, belki "kısa anlatı" olarak daha genel bir adlandırmaya gitmenin yerinde olacağı metinler de yer alıyor kitapta; bu, kitabın özgünlüğünü besleyen damarlardan biri olarak da, bir eleştiri unsuru olarak da görülebilir.

İYİ ANLATICILAR İYİ DİNLEYİCİLERDİR

Yazarın odaklandığı insan tiplerinde ortak olan bir nitelik mevcut ki kanaatimce, 'Sonun Ba-

Kimi zaman yalnızca diyaloga kimi zaman yalnızca bilinç akışına dayanan öyküleriyle, olay ve durum öğelerinin yerinde dağılımıyla, bir tasvirden yahut bir çağrışımdan öykü doğuran anlatımıyla, ‘Sonun Bacakları’ “ilk kitap” olmanın dezavantajlarını henüz başında yok etmiş, özgün bir kimlikle okurunun karşısına çıkmış.

cakları’na ruhunu veren de bu: Olmamışlık, ol-
duramamışlık. Eivazi’nin kişileri, yok sayılan,
hiç görülmeven, görülse de görmezden gelinen,
tam mühim biri olduğuna inandığı ânda uçur-
umdan itilen, kandırılan, hatta bazen kandır-
ma ihtiyacı bile hissedilmeyen kişiler. Onları
hepimiz biliyoruz, çünkü karşı balkonumuz-
dalar, sokağımızdalar, evimizde odamızdalar,
aynamızdalar. Geçmişle alıp veremedikleri var
Eivazi’nin kişilerinin. Bir eflatun eşarpla, bir
bayramlık elbiseyle, tabağına bırakılan heves-
siz paylarla asla kapanmayacak hesapları var.

“Hikâyelerden yarattığı dünyayla beni, keli-
melerin gücüne inandıran babaanneme...”
cümlesiyle açılıyor kitap. Eivazi’nin atfı, öy-
küler arasında gezindikçe anlamlanıyor. Bir-
çok öykünün dilinde “dinlemenin” kazandır-
dığı bir güç var. Hatta kitabın “Melek Geçti”
başlıklı öyküsü doğrudan “dinlemek” üze-
rine kurulu. Bu öyküde anlatıcı bir dinleye-
ni muhatap alarak konuşuyor, onun söyledik-
lerini de kendi lafına katarak aktarıyor; bu
nedenle monoloğa yaklaşıyor öykünün dili.

Yine kitabın öne çıkan öykülerinden “Çifte
Vav”, “İçimde Bir” ve “Kahire’de Öğle Vakti”,
anlatım biçimleriyle dikkat çekmekte. “Çif-
te Vav”da deneme üslubuna yakın bir anlatım
tercih eden yazar, “Kahire’de Bir Öğle Vakti”n-
de betimleme-öyküleme birliğine başvuruyor.
“İçimde Bir”i ise bilinç akışından yararlanarak
kurgulamış. Öykü kişinin zihninden geçenle-
ri ardışık bir şekilde takip ettiğimiz öykü baş-
tan sona bu şekilde ilerliyor; fakat bilinç akışı-
nın esnek ve dağınık doğasının aksine öykünün
“belirlenmiş” bir sonu var. Zihinden geçenlerin
emir kipiyle kaleme alınmış olması ise kitabın
geneline hâkim olan o “ezilmişlik, akışa uyma,
dayatılanlarla yaşama” hâlini desteklemek-

te. Öte yandan yazarın tekrar eden cümlelere başvurması, genellikle roman türünde kaleme alınan metinlerde gördüğümüz “leitmotiv” tekniğinin hacimce çok daha küçük bir metinde, vurguyu kuvvetlendirmek için kullanıldığına işaret ediyor. Eivazi'nin kitabı anlatım biçimleri bakımından zengin.

‘Sonun Bacakları’nda olmamışlığı/olduramamışlığı, okura doğrudan sunan pasajlar yer alıyor. Örneğin bahsi geçen “Çifte Vav” öyküsünde anlatıcı, insanın duygu durumlarını didik didik ediyor: “İnsan neyi kaybedeceğini, nasıl kaybedeceğini bilir mi? Belki de bunun bir önemi yok. Asıl mesele şu ki insan, hiç yalnız kaybetmiyordu ve bunu çok geç anlıyordu. İki kişilik bir yükü tek başına sırtlanmanın mümkün olmadığını da. İnsan ne çok şeyi sonradan anlıyordu. Ve belki de bu, çok daha iyiydi. Her şeyi anlaya anlaya yaşamak mümkün değildir belki de. Anlamak, bazı duyguları yok ediyordu.” (s. 13)

Eivazi, böylesi cümleleri diyaloglara da taşımış. Öykü kişileri arasındaki tartışmalarda, yaşamın ve insan ilişkilerinin sorgulandığını görüyoruz. “Ve Yıldızlar Parlıyordu”, tamamen bunun üzerine inşa edilmiş bir öykü. Birbirini tanımayan iki insanın birer tabureye çökerek, yaşamdan, anlaşılmaktan, iletişimden, yalnızlıktan ve yanılmalardan konuşurduğuna şahitlik ediyoruz:

“Bizi anlayanlara ihtiyacımız yok mu yani?” dedi, sol elinin başparmağıyla oynuyordu.

‘İnsanın anlaşılmaktan çok yalnızlığına ihtiyacı var bence’ dedi adam, tüpün altını kapattı eğilip.

Yazarın odaklandığı insan tiplerinde ortak olan bir nitelik mevcut ki kanaatimce, ‘Sonun Bacakları’na ruhunu veren de bu: Olmamışlık, olduramamışlık. Eivazi'nin kişileri, yok sayılan, hiç görülmemeyen, görülsede görmezden gelinen, tam mühim biri olduğuna inandığı ânda uçurumdan itilen, kandırılan, hatta bazen kandırma ihtiyacı bile hissedilmeyen kişiler.

‘Sonun Bacakları’nda “sıradan” olarak nitelediğimiz kişiler var. Öykülerin hepsi olağan durumlar üzerinden kurgulanmış ve bu nedenle de okurunu hızla yakalıyor. Özellikle yazarın geçmişe odaklandığı “Kalbimin Çarmıhı”, “Uzaktan Bakmak” gibi öykülerde, her okurun içine düştüğü duygu durumları, çocukluk ve gençlik heyecanları, planlanan fakat bir türlü tutturulamayan hesaplar ve varsayımlar yer alıyor.

‘O zaman neden burada durmuş konuşuyoruz?’ dedi kadın bir anda.

‘Bir teselli yanılısamasına da ihtiyacımız olduğu için.’ (s. 73-74)

YOKLUKTAKİ VARLIK

‘Sonun Bacakları’nda “sıradan” olarak nitelediğimiz kişiler var. Öykülerin hepsi olağan durumlar üzerinden kurgulanmış ve bu nedenle de okurunu hızla yakalıyor. Özellikle yazarın geçmişe odaklandığı “Kalbimin Çarmıhı”, “Uzaktan Bakmak” gibi öykülerde, her okurun içine düştüğü duygu durumları, çocukluk ve gençlik heyecanları, planlanan fakat bir türlü tutturulamayan hesaplar ve varsayımlar yer alıyor. Olağanlığın getirisi olarak bir “alışmışlık” sinmiş öykülerin havasına. Kişilerin tekdüze bir akışta yaşayıp gittiğini gördüğümüz gibi artık akışın bilincinde olmadıklarını da hissediyoruz. Yüzü geçmişe dönük öykülerde biyografik bir atmosfer olduğunu da eklemek gerek.

“Belki annesinin karnındaki hiçliği erken bıraktığından, hastalıklı bir tohum gibi büyüdü. Güzelliğe değil çirkinliğe meyletti bedeni. Ne suratsız bir şey bu, dediler. Pek de sıska dediler. Teslime diye ad mı olur, dediler. (...) Gölgesinin bile görünmediği bir yokluğa ayarladı o da kendini. Bakışların hizasına ne kadar az denk gelirse o kadar hızlı geçiyordu zaman.” (s. 66)

“Balkon” ve “Gölgesiz” başlıklı öyküler, öyküler arası muhteva birliğinin en iyi yansıtıcıları. Bu iki öyküde payına düşenlerle değil de payına hiç düşmemiş olanlarla yani yoklukla idame ettirilen yaşamların altı çiziliyor. “Balkon”un içi boş kurşun kaleme benzeyen, bedeninin yazısı olmayan, kendi varlığının aslında yokluk oldu-

‘Sonun Bacakları’, bir başka bakışın ürünü. İlk bakışta bir kitap için sayıca fazla gelen 18 öykü, anlatım biçimlerinde gösterdikleri çeşitlilikle öne çıkıyor. Makbule Aras Eivazi, tekdüze yaşamları, tekdüze olmayan bir akışla sunuyor kitabında.

ğuna inanmaya başlayan, patatesin küçüğü de yumurtanın çığı de kendisine düşen öykü kişiyle “Gölgesiz”in eteği fırfırsız, tülbenti oyasız kara kızı birbirine ne kadar da benzer. Yahut kitaba adını da veren öykü “Sonun Bacakları”nın “kötü kadını”na yakıştırılanlarla “Hariçten Gazel”de bir erkek ve bir kadının oturduğu masayı -yalnızca- seyredenlerin savurduğu yargılar ne kadar da aynı. Eivazi’nin öykülerinde bir okur olarak beni en çok mutlu eden, işte bu yönlendirici/gösterici/birleştirici tavır oldu.

“Abdullah Bey’in Yastığı”, “Melek Geçti”, “Salıncak” ve “Bihaberliğin İrtifası” öykülerine de ayrıca ve bir arada dikkat çekmek istiyorum. Bu öykülerin kişilerinin ortak yanı, hepsinde farklı şekilde zuhur etse de, yaşam karşısında gerekli olan farkındalığı sonradan kazanmaları. “Abdullah Bey’in Yastığı”nda aldatıldığını eşini kaybettikten sonra öğrenen bir kadın, “Melek Geçti”de eşinin eski aşkını unutamadığını yıllar sonra anlayan bir kadın, “Salıncak”ta zannettiği gibi sevilmediğini fark eden bir kadın ve “Bihaberliğin İrtifası”nda kendisine yalan söylendiğini yine çok sonra anlayan bir erkeğin öyküsünü okuyoruz. Kitapta bu farkındalık meselesini destekleyen bir uyanma hâlinin varlığından söz etmek mümkün. Elbette bencilliğin karşısında hayat bulan hayal kırıklığından ve acıdan da. Yazarın söylediği gibi, “Herkes kendi hikâyesine bir ortak arıyor, iki hikâyeden bir yeni hikâyeye çıkarmanın peşine düşen yok!” (s. 76)

‘Sonun Bacakları’, bir başka bakışın ürünü. İlk bakışta bir kitap için sayıca fazla gelen 18 öykü, anlatım biçimlerinde gösterdikleri çeşitlilikle öne çıkıyor. Makbule Aras Eivazi, tekdüze yaşamları, tekdüze olmayan bir akışla sunuyor kitabında.

'Burayı dinleyin': Kaganoviç anlatıyor!

Lazar Moyiseyeviç Kaganoviç, Sovyetlerin 1917'den 1957'ye dek idari, teknik ve siyasi yönetiminde büyük sorumluluklar üstlenmiş, büyük başarılar elde etmiş, aynı zamanda dönemin tüm tartışmalarında da öncelikli bir aktör olarak öne çıkmış bir isim.

Kaganoviç'le yapılan nehir söyleşiden oluşan 'Böyle Dedi Kaganoviç-Stalin'in Son Havarisi', Hruşçovcu karşıdevrimin SSCB'yi ele geçirdiği döneme dek olan tartışmaların 'tüm taraflarını' ilgilendiren tanıklıklara, belgelere ve düşüncelere sahip...

hakki özdal

1924 ile Stalin'in Mart 1953'teki ölümüne dek olan 30 yıllık dönem gerek sosyalizmin inşasına yönelik pratik sorunların, gerekse devrimi gerçekleştiren Bolşevik Parti içindeki siyasal ayrılıkların damga vurduğu, çok daha önemli sonuçlar yaratan bir dönem oldu.

FELİKS ÇUYEV
**BÖYLE DEDİ
KAGANOVIÇ**
STALIN'IN SON HAVARİSİ

Tarjisi: Ahmet Açı
Editör: Candan Budem

Böyle Dedi Kaganoviç,
Feliks Çuyev, Çevirmen:
Ahmet Açı, 320 syf.,
Verba Yayınevi, 2021.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, 1917 Ekim Devrimi'nden sonraki kuruluşundan itibaren, yeryüzündeki uzun soluklu ilk işçi devleti olarak; uluslararası siyasetin ve küresel sınıf mücadelelerinin yanı sıra Marksist hareketler açısından da hem teorik/ideolojik tartışmaların hem de pratik sorunların çözümüne (sosyalizmin ve komünizmin inşasına) dair tartışmaların bir odak noktası oldu. SSCB tarihi ve bu ülkenin inşası sırasında yaşanan teorik-pratik çatışmalar, işçi sınıfı siyaseti ve uluslararası komünist hareketin morfolojisini belirleyecek bir etkiye sahip oldu. 1917 ile 1957 arasındaki 40 yıl, bu tartışmaların esas zeminini oluşturur. 1917 ile Lenin'in 1924 başındaki ölümüne dek olan dönem, gerek karşıdevrimcilerle yıllar süren iç savaş, gerekse genç Sovyet iktidarının çözmek durumunda kaldığı ağır ve acil sorunlar nedeniyle 'pratik' etrafında şekillenen bir devrimci gerilim ve hareketlilik üretti. 1924 ile Stalin'in Mart 1953'teki ölümüne dek olan 30 yıllık dönem ise gerek sosyalizmin inşasına yönelik pratik sorunların, gerekse devrimi gerçekleştiren Bolşevik Parti içindeki siyasal ayrılıkların damga vurduğu, çok daha önemli sonuçlar yaratan bir dönem oldu. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin (SBKP) 1956'daki ünlü 20. Kongresi'nde, Nikita Hruşçov'un (Kruşçev) öncülük ettiği klik, parti içi mücadeleyi 'kazanmış' olarak, Stalin yönetimiyle sert bir hesaplaşmayı SSCB'nin 'resmi' politikası haline getirene kadar süren bu dönem, uluslararası komünist hareket nezdinde ürettiği sonuçlar bakımından halen güncel olan tartışmaların konusudur. Sovyetler Birliği'ni ve onun şahsında sosyalizmi itibarsızlaştırmak için bir 'gelenek' halinde süregelen, küresel ölçekli, çok yönlü ve genellikle karikatür düzeyindeki karşıdevrimci propaganda bir yana; 1930'lar ve 40'lar, kendinden önceki yıllarla birlikte, sosyalizmin inşasına dair yarın da çok ihtiyaç duyulacak bir büyük deneyim alanı-

Böyle Dedi Kaganoviç: Stalin'in Son Havarisi, Ahmet Açan tarafından Rusçadan Türkçeye aktarılan ve Verba Yayınları tarafından şubat ayında yayınlanan kitap, Sovyet şair ve gazeteci Feliks Çuyev'in (1941-1999), Bolşevik devrimci ve SSCB yöneticilerinden Lazar Moiseyeviç Kaganoviç ile 1986'dan 1991'deki ölümüne dek 5 yıl süren nehir söyleşiden oluşuyor.

dır. Dolayısıyla bu döneme ilişkin tartışmalar, çoğu malumatfuruş kimseler tarafından söylenice olarak yayılan ve birer 'önyargı'ya dönüşen menkıbeler yerine döneme ilişkin belgeler ve tanıklıklar üzerinde sürdürülmeye ihtiyaç duyar.

Bu uzun giriş, yukarıdaki mahfilde yürüyen tartışmalara ilgi duyan 'her taraftan' okura ve özellikle genç kuşaktan komünistlere, ilgili dönem için önemli bir başvuru kaynağı olabilecek bir kitabı takdim etmek içindi: Böyle Dedi Kaganoviç: Stalin'in Son Havarisi... Ahmet Açan tarafından Rusçadan Türkçeye aktarılan ve Verba Yayınları tarafından şubat ayında yayınlanan kitap, Sovyet şair ve gazeteci Feliks Çuyev'in (1941-1999), Bolşevik devrimci ve SSCB yöneticilerinden Lazar Moiseyeviç Kaganoviç ile 1986'dan 1991'deki ölümüne dek 5 yıl süren nehir söyleşiden oluşuyor. Söyleşilerin yapıldığı dönem itibariyle fonda dağılmakta olan SSCB'nin bulunması, bu kitaptaki tanıklıklara ve tartışmalara ikinci bir tarihsellik daha katıyor. Görüşmelerin içeriği büyük oranda devrimin ilk yıllarından başlayarak 1957'de Kaganoviç'in SSCB yönetiminden tasfiyesine dek geçen dönemde yaşananlara ilişkin. Ancak ikinci kuşaktan sosyalist bir gazeteci ile 1911'de, henüz genç bir deri-kundura işçisiyken partiye katılmış ve aradan geçen 80 yıla bizzat tanıklık etmiş birinci kuşak bir Bolşevik arasında geçen, "Gorbaçov döneminin güncel gelişmeleri"ne dair kısa sohbetler; metnin ana gövdesini oluşturan dönemin yanında bir başka dönemi de birincil tepkilerle görmemizi sağlıyor.

Bu 'ikinci tarihsellik' ilgi çekici olmakla birlikte kitabın gövdesi bir başka döneme ait. Lazar Moisesyeviç Kaganoviç, 1893'te Kiev'de topraksız köylü bir Yahudi ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelen, çok genç yaşlarda işçi olan ve

Söyleşilerin yapıldığı dönem itibariyle fonda dağılmakta olan SSCB'nin bulunması, bu kitaptaki tanıklıklara ve tartışmalara ikinci bir tarihsellik daha katıyor. Görüşmelerin içeriği büyük oranda devrimin ilk yıllarından başlayarak 1957'de Kaganoviç'in SSCB yönetiminden tasfiyesine dek geçen dönemde yaşananlara ilişkin.

aynı yaşlarda Bolşeviklere katılan bir devrimci. Devrimin öncesinden ve ilk anlarından itibaren aktif olarak sürecin içinde. SSCB kurulduktan sonra kolektif tarımdan sanayinin makine-tek-nik örgütlenmesine dek pek çok alanda görev üstlenen, partinin yerel ve merkezi faaliyetlerinde bulunan bir isim. Troçki ayrışmasında ve 30'lu yıllardaki parti içi gerilimde Stalin yanında tutum alıyor. 1935'te Ulaştırma Halk Komiseri (bakanı) olduktan sonra, Moskova'yı gören herkesin büyük hayranlık duyduğu ve neredeyse mucizevi bir süreçle inşa edilen Moskova Metro-su da dâhil olmak üzere pek çok altyapı projesini yürütüyor. Demiryollarının modernizasyonu ve yaygınlaşması işini yönetiyor. İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyası SSCB'ye saldırdığında, ülkenin temel sanayi kuruluşlarının daha güvenli doğu bölgelerine, Ural dağlarının doğusuna aktarılmasına dayalı başlangıç savunma stratejisinin uygulanabilmesinde bu demiryolu ağının büyük katkısı var. Yüzlerce sanayi kuruluşunun makine parkları, yüzbinlerce işçi, teknisyen ve mühendisin cephe gerisine taşınması anlamına gelen bu devasa harekât, Nazım Hikmet'in Memleketimden İnsan Manzaraları'nda şu müthiş dizelerle başlayarak tasvir edilir:

“Karıncalar taşıyor sel basan yuvalarını.

Bir memleket

bir halı gibi katlanıyor bir ucundan.”

Velhasıl Kaganoviç, Sovyetlerin 1917'den 1957'ye dek, idari, teknik ve siyasi yönetiminde büyük sorumluluklar üstlenmiş, büyük başarılar elde etmiş, aynı zamanda dönemin tüm tartışmalarında da bir öncelikli aktör olarak öne çıkmış bir isimdir. Kaganoviç'le yapılan bu nehir söyleşi, Hruşçovcu karşıdevrimin SSC-

Ahmet Açan, kitabı çok okunaklı şekilde Türk eleştirmekle kalmıyor; son derece karmaşık ve çok sayıda olay/olgu/kişi ile dolu bir döneme ilişkin tartişmaları titiz bir dipnotlamayla çok daha anlaşılır hale getiriyor. Kitabın geneline teşmil eden 145 adet “-.n.” (evirenin notu) döneme ait gündelik dilin tevilinden roman ve Őiire, SSCB mitologyasından farklı kaynaklardan tanıklıklarla karşılaştırmalara dek pek çok alanda okuru destekleyen bir harita oluşturuyor.

B’yi ele geçirdiği döneme dek olan tartişmaların ‘tüm taraflarını’ ilgilendiren tanıklıklara, belgelere ve zihin açıcı düşünce anahtarlarına sahip. Bu haliyle “Böyle Dedi Kaganoviç” kitabı, önemli bir kaynak olarak ilgisinin önünde duruyor. (*) SSCB’nin okmesinden sadece birkaç ay önce, 1991 yazında, 98 yaşında ve halen geleceğe umutla bakan bir Sovyetler Birliği işçisi Kaganoviç’in, konuşmalarında şakayla karışık tekrarladığı ‘Burayı dinleyin’ kalıbı da bu açıdan yazının başlığını oluşturuyor.

BİR SON NOT: ‘-.n.’ ÜZERİNE

Kişisel yanı da olan bir notla tamamlamak istiyorum. Böyle Dedi Kaganoviç’in evirmeni Ahmet Açan çok eskiden beri arkadaşım. Bir kişinin, kamuya açık bir konuşmada/metinde bir arkadaşına iltifat ederken daha dikkatli –hatta daha cimri– davranmasından yanayım. Ama Şunu söylememek de emeğe haksızlık olur: Ahmet Açan, kitabı çok okunaklı şekilde Trkeleştirmekle kalmıyor; son derece karmaşık ve çok sayıda olay/olgu/kişi ile dolu bir döneme ilişkin tartişmaları titiz bir dipnotlamayla çok daha anlaşılır hale getiriyor. Kitabın geneline teşmil eden 145 adet “-.n.” (evirenin notu) döneme ait gündelik dilin tevilinden roman ve Őiire, SSCB mitologyasından farklı kaynaklardan tanıklıklarla karşılaştırmalara dek pek çok alanda okuru destekleyen bir harita oluşturuyor.

(*) Feliks uyev’in, aynı dönemin SSCB Dışişleri Halk Komiseri olan ve Hruşçov darbesinden sonra Kaganoviç’le birlikte tasfiye edilen Vyaeşslav Molotov ile yaptığı nehir söyleşi de Türkçede yayınlanmıştı: “Molotov Anlatıyor: Stalin’in Sağkolu ile Yapılan 140 Görüşme”, Yordam Kitap, 2017.

Küçük bir adadan başkent Paris'e: Napoleon Bonaparte

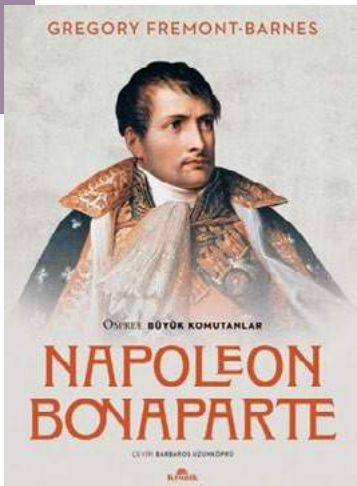
Gregory Fremont-Barnes'in, Napoleon Bonaparte biyografisi Kronik Kitap tarafından yayımlandı. Bonaparte'ın savaşlarını, stratejilerini, askeri dehasını ve askerleriyle kurduğu ilişkilerini, savaşların siyasal sebep ve sonuçlarını dile getiren yazar, tanık olan bir tarihçi gözünden ziyade, Bonaparte'ın zihnine süzülüyor ve onu anlamaya çalışıyor.

soner sert

Oxford Üniversitesi'nde Savaş Çalışmaları Birimi'nde ve Kraliyet Askeri Akademisi'nde görev yapan Gregory Fremont-Barnes'in kaleme aldığı Napoleon Bonaparte biyografisi Kronik Kitap'tan çıktı.

Napoleon Bonaparte, Osprey Büyük Komutanlar, Gregory Fremont - Barnes, 64 syf., Kronik Kitap, 2021.

İnsanlık tarihinin en dikkate değer komutan ve siyasetçilerinden biri Napoleon Bonaparte. Aristokrasinin ya da hanedanın içinden gelmeden Fransız Hükümeti'nin başına geçmesi, orta halli bir aileden gelip küçük bir adadan başkent Paris'e uzanan trajik bir yaşama sahip olması, savaş meydanlarında geçen ömrü ve neredeyse tüm Avrupa'yı işgal etmesi, kimilerine göre "öncü" reformlar yapması Bonaparte'ı tarihsel bağlamda özel bir konuma yerleştiriyor. Yaşamının sürdüğü dönemden bugüne değin siyasetçiliği, askerliği, stratejistliği, karakter özellikleri ve "yenilikçiliği" ile ilgili 100 binin üzerinde kitap yazılan biri Bonaparte.

Fransız hâkimiyetindeki Korsika adasında 15 Ağustos 1769 yılında hayata gelen Bonaparte, şaşalı günlerini geride bırakan orta direk bir ailenin mensubudur. Ailesinin -kendini garantiye alması umuduyla- Fransa'ya yatılı okula yolladığı Bonaparte, evdekilerin bu isteğini boşa çıkarmaz ve asker olur. Paris'in çalkalandığı o yıllarda peş peşe savaşlara katılan ve ordudaki prestiji günden güne artan Bonaparte, bu alandaki başarısından dolayı kısa sürede rütbe atlar. Şöhreti öylesine yayılır ki Devrim sonrası gerçekleşen darbeye (1799) iktidarı ele geçirir. Yaklaşık on beş yıl boyunca iktidara hükmedecek ve Avrupa uluslarına kök söktürecek Napoleon Dönemi başlar.

Avusturya'dan İtalya'ya, Rusya'dan İngiltere'ye kadar uzun bir coğrafyada çarpışan ve bugün askeri okullarda savaş stratejileri öğretilen Bonaparte, tarihin nevi şahsına münhasır isimlerinden biridir. Hırsı, taşradan merkeze gelip iktidarı ele geçirmesi ve dizginlenemeyen kibri yüzünden yüz binlerce insanın hayatını onun tek bir sözüyle kaybetmesi Bonaparte'ı öne çıkarır. Özellikle Tolstoy'un 'Savaş ve Barış' isimli

destansı romanında bir tarihsel şahsiyet olarak ete kemiğe bürünür vaziyette yer alması henüz küçük yaşlarımızda zihnimize bir Napoleon Bonaparte imajının oluşmasına katkı sağlar.

Oxford Üniversitesi'nde Savaş Çalışmaları Birimi'nde ve Kraliyet Askeri Akademisi'nde görev yapan Gregory Fremont-Barnes'in kaleme aldığı Napoleon Bonaparte biyografisi Kronik Kitap'tan çıktı. Fremont-Barnes, büyük komutanın yaşamını bölümlere ayırarak ele alıyor. Doğduğu ortamı ve ilk gençlik yıllarını Fransa Tarihi ile birlikte aktaran yazar, Bonaparte'ın askeri yıllarını ise detaylara inerek açıklıyor. Savaşlarını, stratejilerini, askeri dehasını ve askerleriyle kurduğu ilişkilerini, savaşların siyasi sebep ve sonuçlarını dile getiren yazar, tanık olan bir tarihçi gözünden ziyade, Bonaparte'ın zihnine süzülüyor ve onu anlamaya çalışıyor. Büyük komutanın koşullanışını, hedeflerini ve amaçlarını bir psikolojik araştırma yapar gibi irdelemeye çalışan yazar, Bonaparte'ın insanı yanını da anlatmaya gayret ediyor. Bu bağlamda, onun karakter özelliklerini de inceleyen Fremont-Barnes, hafızasının üzerinde özellikle duruyor. "On yıl önce gerçekleşen bir muharebede tanıştığı bir askerin ismi, küçük bir birliğin daha önceki muharebede nerede bulunduğu, herhangi bir tugaya gönderilen tahıl miktarı, kendisi tarafından komuta edilmeyen ve farklı bir hareket alanında bulunan bir birliğin mevcudu ve gücü" hakkında inanılmaz bir bilgiye sahip olan Bonaparte, aynı zamanda bir kitle iletişim uzmanı gibi hareket ediyor. Askerlerine her savaş öncesi, şan ve şeref vaat eden ve içinde buldukları durumun tarihsel bağlamını hatırlatan komutan, gerçeği çarpıtmaktan ise hiç çekinmez. "...cephede verilen zayıat miktarını hiç utanmadan değiştiriyor, kendi kayıplarını az, düşmaninkini ise yüksek gösteriyordu" di-

Fremont-Barnes, büyük komutanın yaşamını bölümlere ayırarak ele alıyor. Doğduğu ortamı ve ilk gençlik yıllarını Fransa Tarihi ile birlikte aktaran yazar, Bonaparte'ın askeri yıllarını ise detaylara inerek açıklıyor.

Doğduğu ortamı ve ilk gençlik yıllarını Fransa Tarihi ile birlikte aktaran yazar, Bonaparte'ın askeri yıllarını ise detaylara inerek açıklıyor. Savaşlarını, stratejilerini, askeri dehasını ve askerleriyle kurduğu ilişkilerini, savaşların siyasi sebep ve sonuçlarını dile getiren yazar, tanık olan bir tarihçi gözünden ziyade, Bonaparte'ın zihnine süzülüyor ve onu anlamaya çalışıyor. Büyük komutanın koşullarını, hedeflerini ve amaçlarını bir psikolojik araştırma yapar gibi irdelemeye çalışan yazar, Bonaparte'ın insanı yanını da anlatmaya gayret ediyor.

Yazar, Bonaparte'ın her fırsatta kişilik kültürünü yükseltmek adına propaganda yaptığını söyler. İktidarı ele geçiren hemen her siyasetçi gibi başarıları kendi hanesine, başarısızlıkları ise tebaasına yazan Bonaparte, Rus bozgununu “Ordum zayıf verdi ancak bunun sebebi, mevsimin zorlu koşullarıdır” sözleriyle açıklar.

İçinde pek çok görselin, harita ve resimlerin bulunduğu kitap, şu günlerde raflarda... Tarihte bir yolculuk yapmak isteyenler için...

Tüm zamanları elinde tutmak: Ali Smith'in 'Sonbahar' ve 'Kış'ı

Yazar Ali Smith'in mevsimler üzerine kurguladığı roman dörtlemesinin ilk ikisi 'Sonbahar' ve 'Kış', Kafka Kitap tarafından yayımlandı. Her iki romanın da en temel izleği, Ali Smith'in zamanı düz bir çizgide değil de fragmanlar halinde yazması, zamanı bükmesi, zamanın akışını ve sembolik saatleri sorgulaması...

irem uzunhasanoğlu

Ali Smith'in *Sonbahar*' romanı Charles Dickens'in 'İki Şehrin Hikâyesi' romanının ünlü girişi "Zamanların en iyisiydi, zamanların en kötüsüydü" cümlesine bir atıf yaparak "Zamanların en kötüsüydü, zamanların en kötüsüydü," diye başlıyor.

"Ömürlük arkadaşlar, dedi adam. Onları bazen bir ömür bekleriz." (syf.49)

Çağımızın deha kadın romancılarından olan Ali Smith, aynı zamanda öykücü, oyun yazarı, gazeteci ve akademisyen olarak da anılıyor. Aslen İskoçyalı olsa da eserleri yaşadığı sınırları çoktan aşmış ve dünya edebiyatına dahil olmayı başarmış. Ona "deha" denmesinin sebebi gerek yazdıklarıyla gerek söyledikleriyle yaratıcı gücünün en üst kerte de olduğunu bizlere kanıtlayan bir sanatçı olması. Daha önce farklı bir yayınevinden kitaplarını okuduğumuz Ali Smith'in mevsimler üzerine kurguladığı roman dörtlemesinin ilk ikisi 'Sonbahar' ve 'Kış' yakın zamanda Seda Çingay Mellor tarafından Türkçeye çevrildi ve Kafka Kitap tarafından okurlarına sunuldu.

'Sonbahar' romanı Charles Dickens'in 'İki Şehrin Hikâyesi' romanının ünlü girişi "Zamanların en iyisiydi, zamanların en kötüsüydü" cümlesine bir atıf yaparak "Zamanların en kötüsüydü, zamanların en kötüsüydü," diye başlıyor. Bu selamı alan okur, ardından Virginia Woolf etkisinin hâkim olduğu bilinç akışı bir metinle karşılaşılıyor. Yüz bir yaşındaki Daniel Gluck, bir bakım evindeki yatağında ölü olduğunu hayal ediyor. En yakın arkadaşı olduğunu sonradan öğreneceğimiz otuz iki yaşındaki Elisabeth onu ziyarete geliyor, elinde 'Cesur Yeni Dünya' kitabı var, bu kitabın isminin bir Shakespeare oyunundan alıntılandığını biliyoruz, böylece zamanı zaman üzerine koyup geniş bir yelpazeye yayıyoruz edebiyatı. Roman ilerledikçe ikilinin dostluklarının Elisabeth'in sekiz yaşındayken mahalleye taşınmasıyla başladığını, küçük kızın annesinin buna en başında karşı çıktığını, mahalledeki herkesin bu dostluğu tuhaf bulduğunu öğreniyoruz. Hayır, altından şeh-

Sonbahar,
Ali Smith, Çevirmen: Seda Çingay Mellor, 216 syf., Kafka Kitap, 2019.

‘Kış’ romanına gelince, dörtlemenin ikinci romanı olmasına rağmen tamamen bağımsız bir anlatı sunuyor Smith. Bu kez Noel zamanında emekli ve zengin bir kadın olan Sophia Cle ves’in on beş odalı evine konuk oluyoruz.

Kış,
Ali Smith, Çevirmen: Seda Çingay
Mellor, 256 syf., Kafka Kitap, 2020.

vetli bir Lolita masalı çıkmıyor. Aksine, küçük yaşlarda “gerçek” sevgiyle yoğrulmuş bir dostluk hikâyesiyle başlıyor, ergenlik dönemlerinde Elisabeth’in “eksik” babasını tamamlayan paternal bir sevgiye dönüşüyor ve yetişkin döneminde de Elisabeth’in “fiziksel hiçbir şey yok ama aşk başka türlü olamaz” diye tanımladığı tuhaf bir aşk ortaya çıkıyor. Daniel, Elisabeth’in bakıcısı, çocukluk arkadaşı ve ruhastaşı olurken aynı zamanda küçük kızın entelektüel, bilişsel, duyuşsal ve düşünsel gelişimini sağlıyor.

‘Kış’ romanına gelince, dörtlemenin ikinci romanı olmasına rağmen tamamen bağımsız bir anlatı sunuyor Smith. Bu kez Noel zamanında emekli ve zengin bir kadın olan Sophia Cleves’in on beş odalı evine konuk oluyoruz. Yine Charles Dickens etkisi mevcut, bu kez “Bir Noel Şarkısı”ndaki “yaşlı, huysuz, mutsuz” Ebenezer Scrooge’un dişi versiyonu var karşımızda. Sophia’nın oğlu Arthur (Art) sevgilisi Charlotte tarafından terk edilince, trende tanıştığı Lux isimli bir kıza para teklif ederek onu annesinin Noel yemeğine getirir. Geçmişe dönüşlerle Sophia’nın ablası İris’in bir aktivist olduğunu ve nükleer savaş, kimyasal atık ve mülteciler gibi önemli politik meselelere karşı savaştığını öğreniriz. ‘Kış’ romanı ‘Sonbahar’ın devamı değil ama geçmiş anılar, zaman, politik meseleler ve ileri yaş birinin yeni jenerasyondan biriyle ilişki kurması gibi temalar birbiriyle örtüşüyor.

Monologlar Virginia Woolf’a, espriler Shakespeare’e, karakterler de Dickens’a selam veriyor. Romanın girişindeki “Tanrı ölmüştü... Romantizm ölmüştü. Şövalyelik ölmüştü. Şiir, roman, resim, hepsi ölmüştü, sanat da ölmüştü...” diye uzayıp giden listede birçok şeyi “ölü” tanımlayan yazar en baştan bize şu mesajı veriyor: “Bu klasik bir hikâye değil.”

“

Ali Smith okurlarına içinde yaşadığımız yüzyılın edebiyatına dair, “deneysel” ve “özgün” diye nitelendireceğimiz bir deneyim yaşıyor.

Ali Smith’in zamanı düz bir çizgide değil ama fragmanlar halinde yazması, zamanı bükmesi, zamanın akışını ve sembolik saatleri sorgulaması her iki romanın da en temel izleği. Özellikle Daniel’in kol saatini nehre fırlattığı sahnede bu zaman deneyimini hissediyoruz. Bir röportajında şunu söylüyor Smith, “Zamanı doğum, yaşam, ölüm gibi düz bir çizgide yaşadığımızı sanırız ama aslında biz tüm zamanları, geleceğimizi, geçmişimizi elimizde tutarız.”¹

Bu da aslında Byung-Chul Han’ın zamanın atomlaşmasını ve “diskroni” terimini anlattığı ‘Zamanın Kokusu’ metnindeki zamansal dağılma teorisini destekliyor.

Özetle; Ali Smith okurlarına içinde yaşadığımız yüzyılın edebiyatına dair, “deneysel” ve “özgün” diye nitelendireceğimiz bir deneyim yaşıyor.

1-<https://www.penguin.co.uk/articles/2016/ali-smith-on-autumn.html#RTY6FO1bRRI2SJWt.99>

Beklemenin melankolisi

Kevin Barry'nin 'Tanca'ya Gece Feribotu' kitabı, Harfa Yayınları tarafından yayımlandı. İç içe geçmiş iki akstan oluşan 'Tanca'ya Gece Yolculuğu'nda, ilk aks Ekim 2018'de Algeciras limanında birinin kızı, diğerinin "yeğeni" olan Dill'i bekleyen iki yaşlı adamın merakla ve hasretle geçen saatleri, diğeri Ocak 1994'te Malaga civarındaki geçmiş hikâyesi...

okan çil

‘Tanca’ya Gece Feribotu’ Kevin Barry’i uluslararası arenaya tanıtan kitap olarak biliniyor. Barry bu romanıyla 2019 Booker Ödülü Uzun Listesi’nde ve Believer Kitap Ödülü Uzun Listesi’nde kendine yer buldu.

1969’da doğan Kevin Barry, İrlanda’nın parlayan yazarlarından biri olarak biliniyor. Toplamda üç roman, üç öykü kitabı bulunan Barry, pek çok ödüle layık görülse de ‘Tanca’ya Gece Feribotu’ onu uluslararası arenaya tanıtan kitap olarak biliniyor. Barry bu romanıyla 2019 Booker Ödülü Uzun Listesi’nde, Believer Kitap Ödülü Uzun Listesi’nde kendine yer bulduğu gibi, yine aynı kitapla Georgia Yılın Yazarı Ödül Adayı kabul edildi.

‘Tanca’ya Gece Feribotu’, edebiyatın yanı sıra oyun ve senaryo yazarlığı da yapan Barry’nin dilimize çevrilen ilk kitabı. Begüm Kovulmaz tarafından çevrilen, Harfa Yayınları etiketiyle raflardaki yerini alan ‘Tanca’ya Gece Feribotu’nun, karakterleri itibarıyla Beckettvari bir tat bıraktığı da yorumlar arasında.

YAŞLI GANGSTERLERİN ESRARI

“Zaman burada tuhaf dolambaçlarla ilerliyor. Nerede olduğunuzu bilmediğiniz, saatin kaç olduğunu hatırlamadığınız günler ve geceler geçiyor. İnsanlar gelip gidiyor. Yüzleri sonsuz; dudakları sessizce dikkati dağıtan yedi şeyi fısıldıyor. Yakında gemiler tekrar gelip gitmeye başlayacak. Suyla birlikte hareket edince kalplerimiz de kıpırdıyor. Karmaşık makineleriz. Algeciras limanında saatler birbirine karışıyor şimdi. Silinip gitmekte olan İrlandalı gangsterlerin uzun bekleyişi sürüyor.”

Maurice Hearne ve Charlie Redmond adındaki iki yaşlı İrlandalı, İspanya’nın Algeciras limanında Tanca’ya giden ya da Tanca’dan gelecek bir feribotu beklemektedirler. Biri aksak, diğerrinin tek gözü kördür. Uzaktan çok zararsız görünmektedirler. Hatta Charlie gidip vezneye feribotla ilgili bir şeyler sorar ama görevli onun yüzüne bile bakmaz. O da mec-

Tanca’ya Gece Feribotu, Kevin Barry, Çevirmen: Begüm Kovulmaz, 232 syf., Harfa Yayınları, 2020.

'Tanca'ya Gece Feribotu', edebiyatın yanı sıra oyun ve senaryo yazarlığı da yapan Barry'nin dilimize çevrilen ilk kitabı. Begüm Kovulmaz tarafından çevrilen, Harfa Yayınları etiketiyle raflardaki yerini alan 'Tanca'ya Gece Feribotu'nun, karakterleri itibarıyla Beckettvari bir tat bıraktığı da yorumlar arasında.

buren arkadaşının yanına döner. Kimsenin ciddiye almadığı bu iki yaşlı adamın eskinin hızlı gangsterleri olduklarını anlarız sonra.

Oturdukları bankın dibinde eski bir çanta, çantanın içinde de kayıp ilanları bulunmaktadır. İlanlarda Dill adındaki yirmi üç yaşındaki bir kızın fotoğrafı vardır ve Dill üç yıl önce, annesinin ölümünün ardından evi terk edip gitmiş ve babası Maurice'i bir daha arayıp sormamıştır.

Maurice ve Charlie gangsterliklerinden aldıkları güçle sokaklarda bir soruşturma yürütmüşler ve Dill'in, aralarına katıldığı diğer hippiler gibi, bu limana uğrayarak Fas'a gideceğini haber aldıkları için limanda beklemeye başlamışlardır.

NEDEN?

"Dur tahmin edeyim, baban muhasebeci veya öyle bir şeydi, değil mi? Yoksa bir sosyal tesis falan mı işletiyordu? Genellikle öyledir. Sizin gibiler. Bitli hippiler. Peki ben? Ben güneş ışığının uğramadığı dar bir sokakta doğdum. Dört yaşında işe koşuldum. Cork şehrinde. Otobüste biletçiydim aslına bakarsan. St Luke's Cross yönüne giden sekiz numaralı otobüste. Fakat bunlar uzun zaman önceydi, gençliğimin tatlı günlerinde kaldı, bir daha geri gelmeyecek."

Dill'i beklerken ilk gördükleri rastafaryanı, Benny'i bir köşeye çekip onu babacan bir tavırla tehdit ederek bunları söyleyen Maurice, Benny'den ve gördüğü diğer hippilerden kızına dair bir haber almaya çalışır ama onlardan da kayda değer bir şey çıkmaz. Hedefe ulaşmak için yaptıkları her hamle, onları Dill'den daha da uzaklaştırmaktadır sanki.

Maurice'in başından beri anlamadığı şey de budur; Dill neden gidip "bitli" hippilere ka-

Barry'in dili oldukça kıvraktır. Sokağı, küfrü, argoyu eksik bırakmaz. Ağırlıklı olarak diyaloglar üzerine kurulan romanda akışkanlığı sağlayan şey buysa, bir diğeri de mizahi dengededir sanıyorum. Onca zorluğa ve onca olumsuz duyguya rağmen hayatın abuk yönlerini es geçmeden ilerleyen Barry, keyifli bir metinle okurlarını beklemektedir.

tılmış ve bir daha babasını arayıp sormamıştır? Okulda notları çok iyi olan, çok terbiyeli bir çocuk olan Dill neden kaçıp gitmiştir?

Roman boyunca sokak filozofu edasıyla kaçakçılıktan aileye, aşktan ölüme kadar her şeyden bahseden bu iki yaşlı gangster bunu bir türlü anlamlandıramazlar. Bütün sorun da bundan kaynaklanır zaten.

GEÇMİŞİN YÜKÜ

“Fena halde İrlanda’ya özgü bir ikilem söz konusu -dağılmış bir aile, yitirilmiş sevgili, geride kalan hüznümlü şeyler- ve dolayısıyla İrlanda’ya özgü bir teselli öneriliyor bu dersler için: Hay lanet olsun, gidip birer içki içelim.”

‘Tanca’ya Gece Yolculuğu’ iç içe geçmiş iki akstan oluşur. İlki Ekim 2018’de Algeciras limanında birinin kızı, diğeri “yeğeni” olan Dill’i bekleyen iki yaşlı adamın merakla ve hasretle geçen saatleri, diğeri Ocak 1994’te Malaga civarındaki geçmiş hikâyesi.

Geçmişe adım adım yaklaştığımızda, her ne kadar Maurice’yi ve eşi Cynthia’nın hikâyesini okuyor olsak da, aslında biz Dill’in neden kaçıp gittiğini ve neden bir daha dönmediğini öğreniriz. Böylece karşımıza hem suçla dolu bir geçmiş yüzünden dağılan bir aile hem de bir baba kız çatışması çıkar.

Barry'in dili oldukça kıvraktır. Sokağı, küfrü, argoyu eksik bırakmaz. Ağırlıklı olarak diyaloglar üzerine kurulan romanda akışkanlığı sağlayan şey buysa, bir diğeri de mizahi dengededir sanıyorum. Onca zorluğa ve onca olumsuz duyguya rağmen hayatın abuk yönlerini es geçmeden ilerleyen Barry, keyifli bir metinle okurlarını beklemektedir.

Maryam'la tanışmak

Maryam Madjidi'nin yeni kitabı 'Benim Adım Maryam', Ferhat Sarı çevirisiyle Ginko Çocuk tarafından yayımlandı. Belçikalı çizer Claude K. Dubois'in, Maryam'ın içinden geçen duyguları birkaç dokunuşla görünür kıldığı pastel illüstrasyonlarının eşlik ettiği hikâye, son derece sade bir dille ve son derece çarpıcı bir şekilde sığınmacı bir çocuğun yaşadığı ruhsal çalkantılara ayna tutuyor.

güneş kocagöz

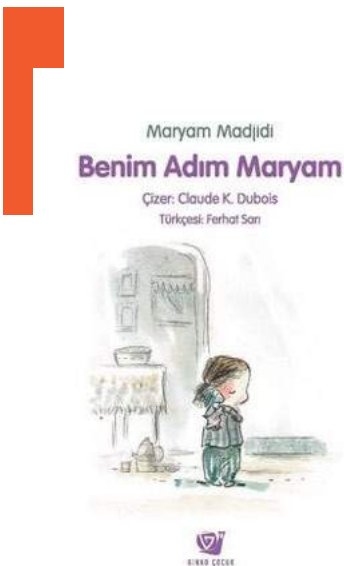
Maryam Madjidi'nin yeni kitabı 'Benim Adım Maryam', Ferhat Sarı çevirisiyle Ginko Çocuk tarafından yayımlandı.

Dünya'da ve Türkiye'de ilk romanı 'Marx ve Oyuncak Bebeği' ile kendinden söz ettiren Maryam Madjidi yeni kitabı 'Benim Adım Maryam'ı bu kez çocuklar için yazdı. Concourt ve Ouest-France Etonnants Voyageurs Roman Ödülü'nün yanı sıra Notre-Dame de Sion Fransız Lisesi ile Notre-Dame de Sionlular Derneği tarafından 2008 yılından itibaren düzenlenen NDS Edebiyat Ödülü'nün de sahibi olan yazar, 'Benim Adım Maryam'da bir kez daha kendi geçmişinden ilham alıyor.

Göçe birinci elden tanıklık etmiş, küçük yaşta sığınmacılığı deneyimlemiş bir yazar Madjidi. 1980 yılında Tahran'da, İran İslam Devrimi'nin hemen akabinde doğar. Ülkedeki komünist mücadele içerisinde aktif yer almış ailesinin İran'da, baskı ve kovuşturmalardan uzak, özgürce yaşaması olanaksızlaşınca, 6 yaşındayken anne babasıyla birlikte Paris'e yerleşir.

Siyasi nedenlerden dolayı sürgün yaşamı sürdüren yetişkinlerin karşılaştıkları zorlukları, baş etmek zorunda kaldıkları çelişkileri, yeni ile eski "vatan"ları ile bağlarını kurarken kimliklerini yeniden var etme mücadelelerini anlatan hikâyelere aşikâruz. Peki, bir çocuk nasıl yaşar bütün bunları? Örneğin tüm oyuncaklarını, çok sevdiği büyükannesini, sokakta birlikte oyun oynadığı arkadaşlarını neden geride bırakmak zorunda olduğunu bilmeden bir gün "Ora"dan kalkan bir uçağa binen ve indiğinde kendini "Bura"da bulan küçük Maryam ne yapar?

Maryam oyun oynamaz, çünkü yeni yerleştiği küçük apartman dairesindeki odası bomboştur. Ailesi ona yeni oyuncaklar almaya söz verir ama Maryam, o güne dek tüm sevinç ve dertlerine ortak olan bebeklerini ve pelüş hayvanlarını özlemektedir.

Benim Adım Maryam, Marjam Madjidi, Çevirmen: Ferhat Sarı, 48 syf., Ginko Çocuk, 2021.

Concourt ve Ouest-France Etonnants Voyageurs Roman Ödülü'nün yanı sıra Notre-Dame de Sion Fransız Lisesi ile Notre-Dame de Sionlular Derneği tarafından 2008 yılından itibaren düzenlenen NDS Edebiyat Ödülü'nün de sahibi olan Maryam Madjidi, 'Benim Adım Maryam'da bir kez daha kendi geçmişinden ilham alıyor.

Maryam konuşmaz. Çünkü kafasında "Ora"nın dili ile "Bura"nın dili durmadan çarpışmaktadır. Okulda "herkes gibi" olmak isteyen Maryam, bir yandan anne-babasının konuştuğu dilden utanmakta, öte yandan "yeni dil" in inceliklerine henüz hâkim olamadığı için arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle iletişim kurmaktansa suskunluğu tercih etmektedir.

Maryam yemek yemez. Tüm tatlar ve kokular ona yabancıdır. Zamanında büyükannesinin mutfağından yükselen nefis kokuların onda uyandırdığı huzur ve güven duygusuna kıyasla okul kantininde önüne sürülen garip yiyecekler tek kelimeyle korkunçtur. O kadar ki öğretmenlerden, arkadaşlardan, ailesinden yükselen "Ama yemek zorundasın!" ısrarları da Maryam'ı yemek yemeye ikna edemez.

Oynamaktan, konuşmaktan, yemekten kesilen bir çocuğun derdini hayal edebilir misiniz? Maryam'ın derdi, kendini yabancı bir kültürde, düşüncelerini ifade edemedikleri bir dilde, hiç tanımadıkları insanlar arasında bulan; geldikleri yerde ya da kitaptaki deyimle "Ora"ya paraşütle inmişçesine yepyeni bir hayatla baş etmek zorunda kalan sayısız göçmen çocuğun derdine benziyor. Maryam, tıpkı onlar gibi küçük, güvensiz ve yapayalnız hissediyor.

Ta ki okulda, yanında gözlerinin içi gülen o küçük kız belirinceye dek. Bir çocuğun bir çocuğa önyargısız dokunuşudur dil bariyerini yıkan; farklı kültürler arasında yükselen duvardaki geçitleri fark ettirip onları büyüten; yeniyi tanıdık ve güvenli kılan...

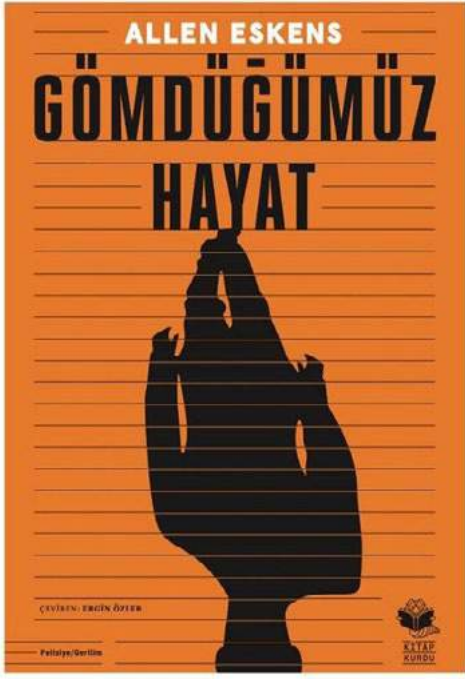
Türkiyeli okurun ‘Akim Koşuyor’ ve ‘Kimsesiz’ adlı sıra dışı, resimli kitaplardan tanıdığı ünlü Belçikalı çizer Claude K. Dubois’in, Maryam’ın içinden geçen duyguları birkaç dokunuşla görünür kıldığı pastel illüstrasyonlarının eşlik ettiği hikâye son derece sade bir dille ve son derece çarpıcı bir şekilde sığınmacı bir çocuğun yaşadığı ruhsal çalkantılara ayna tutuyor.

Maryam, yanından ayrılmayan küçük arkadaşıyla oyun oynamaya başladığı andan itibaren çocukluğa da, yaşama da geri dönüyor. Artık yepyeni bir hayatı var ama güvendiğiniz bir arkadaş yanınızdaysa yeni dediğiniz nedir ki?

Eğer siz de her çocuğun, sonunda Maryam’ın da yaptığı gibi, bir köşede tek başına suskunluk içinde oturan o küçük yabancıya çekincesiz yaklaştığı; dil, din, cinsiyet ayrımı yapmaksınız yaşatlarını oyuna davet ettiği bir ülke hayal ediyorsanız, bu kitabı onlara okutmalısınız!

Ferhat Sarı’nın Türkçeleştirdiği, Ginko Çocuk’tan çıkan kitabın her sayfasını renklendiren resimleri, geniş satır aralığı ve font büyüklüğü en küçük okurlar için bile okuma rahatlığı sağlarken, hüznü ile coşku arasında ince bir denge tutturun içeriği büyük küçük herkesi göçmen çocuklar üzerine düşünmeye davet ediyor.

Türkiyeli okurun ‘Akim Koşuyor’ ve ‘Kimsesiz’ adlı sıra dışı, resimli kitaplardan tanıdığı ünlü Belçikalı çizer Claude K. Dubois’in illüstrasyonlarının eşlik ettiği hikâye son derece sade bir dille ve son derece çarpıcı bir şekilde sığınmacı bir çocuğun yaşadığı ruhsal çalkantılara ayna tutuyor.

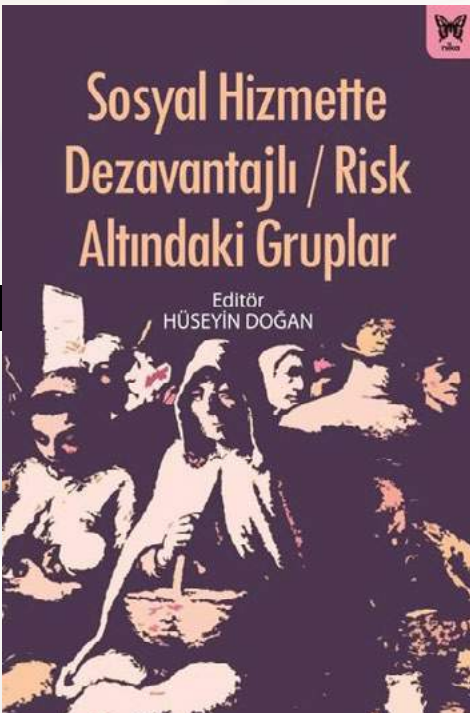
Gömdüğümüz Hayat

Yazar: **Allen Eskens**
Çevirmen: **Ergin Özler**
Yayınevi: **Kitap Kurdu Yayınları**
Sayfa Sayısı: **288**

Çevrimiçi Dünya

Derleyen: **Nurgül Bekar**
Yayınevi: **Nika Yayınevi**
Sayfa Sayısı: **456**

Sosyal Hizmette Dezavantajlı

Editör: **Hüseyin Doğan**
Yayınevi: **Nika Yayınevi**
Sayfa Sayısı: **248**

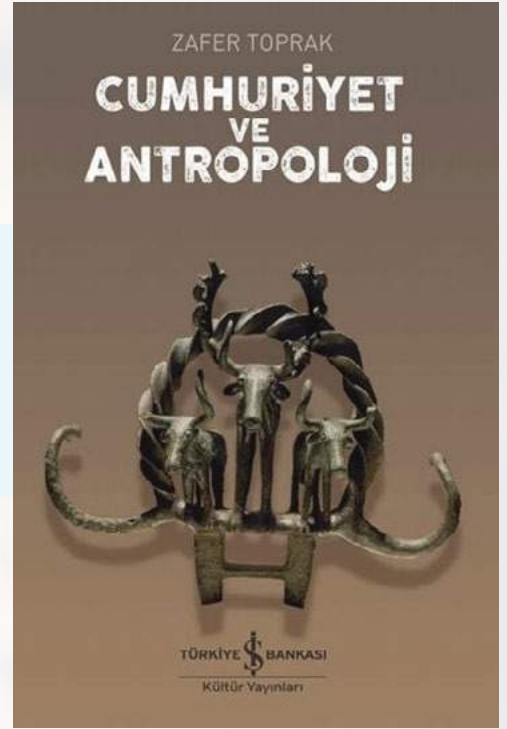

Covid-19 Salgını

Derleyen: **Hatice Çelik, Emre Demir**
Yayınevi: **Nika Yayınevi**
Sayfa Sayısı: **408**

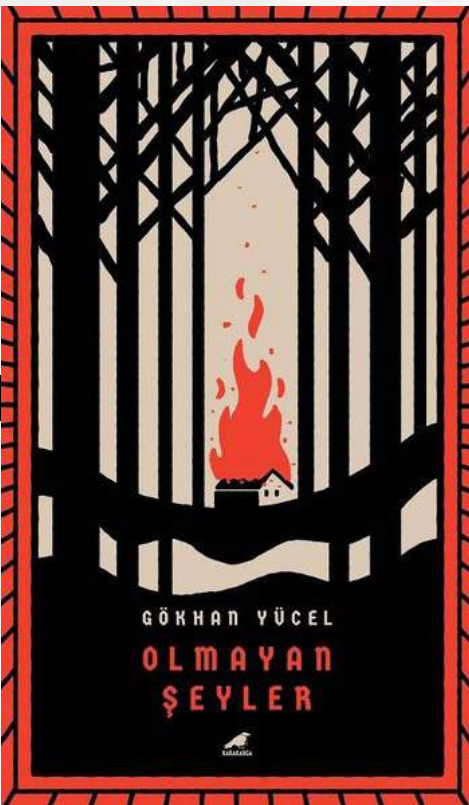
Cumhuriyet ve Antropoloji

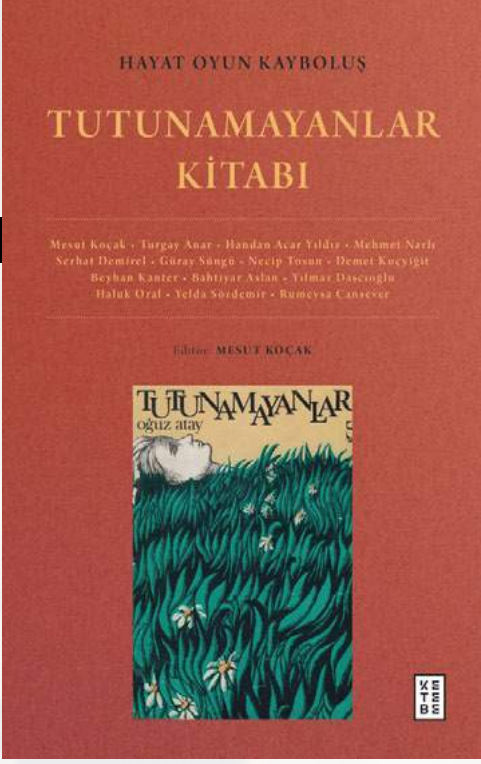
Yazar: **Zafer Toprak**
Yayınevi: **İş Bankası Kültür Yayınları**
Sayfa Sayısı: **624**

Olmayan Şeyler

Yazar: **Gökhan Yücel**
Yayınevi: **Karakarga Yayınları**
Sayfa Sayısı: **168**

Hayat Oyun Kayboluş

Yazar: **Mesut Koçak**
Yayınevi: **Ketebe Yayınları**
Sayfa Sayısı: **296**

Uykunun Şifalı Gücü

Yazar: **W. Chris Winter**
Çevirmen: **Firdevs Çağlar**
Yayınevi: **Ketebe Yayınları**
Sayfa Sayısı: **304**

—KLASİK—
SIRADAN
ŞEYLERİN
FISILTISI

OYKU

E. T. A. Hoffmann

Türkçesi: **Mehmet Ali Sevgi**
Sadık Yalıtızcuoğlu'nun
Sunny ve Seçki'siyle

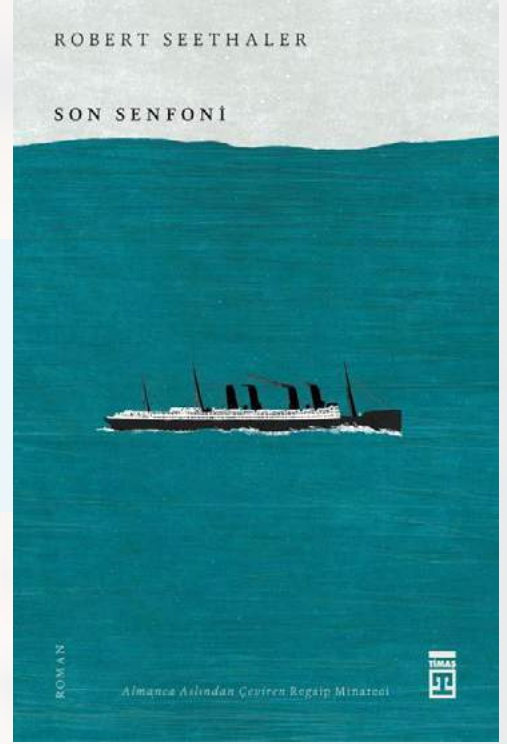
Sıradan Şeylerin Fisiltisi

Yazar: **E. T. A. Hoffmann**
Çevirmen: **Mehmet Ali Sevgi**
Yayınevi: **Ketebe Yayınları**
Sayfa Sayısı: **430**

Sessizlik Partisi

Yazar: Ümit Güçlü
Yayınevi: Ketebe Yayınları
Sayfa Sayısı: 80

Son Senfoni

Yazar: Robert Seethaler
Çevirmen: Regaip Minareci
Yayınevi: Timaş Yayınları
Sayfa Sayısı: 128

Karanlığa Kalma

Yazar: Tuğrul Keskin
Yayınevi: Everest Yayınları
Sayfa Sayısı: 240

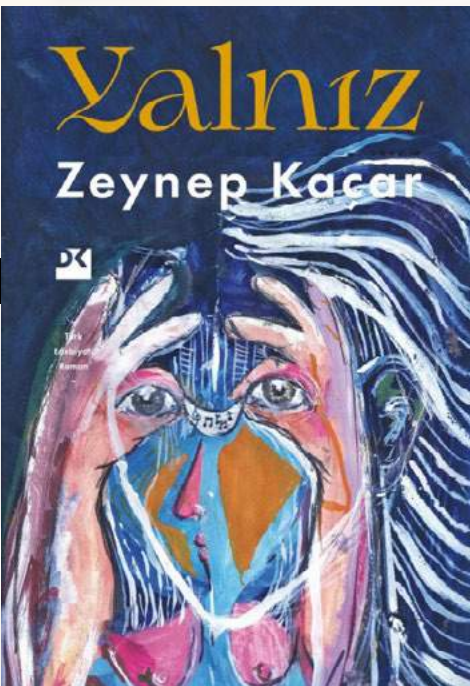
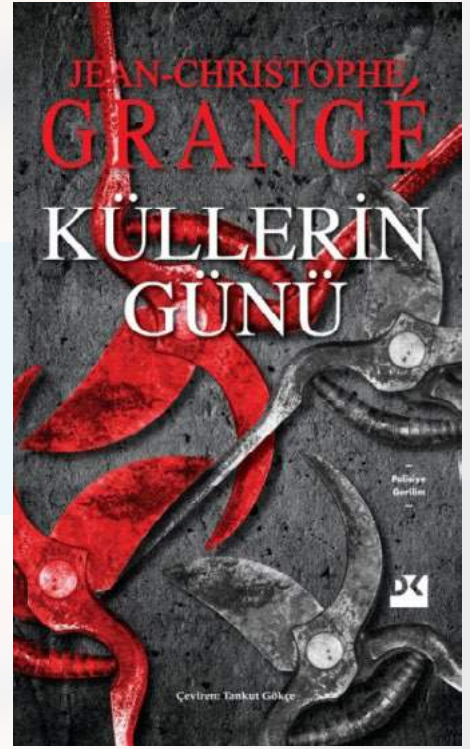

Kayıp Hafızanın İzinde

Yazar: Pinar Yıldız
Yayınevi: Metis Yayıncılık
Sayfa Sayısı: 240

Küllerin Günü

Yazar: Jean-Christophe Grangé
Çevirmen: Tankut Gökçe
Yayınevi: Doğan Kitap
Sayfa Sayısı: 280

Yalnız

Yazar: Zeynep Kaçar
Yayınevi: Doğan Kitap
Sayfa Sayısı: 216

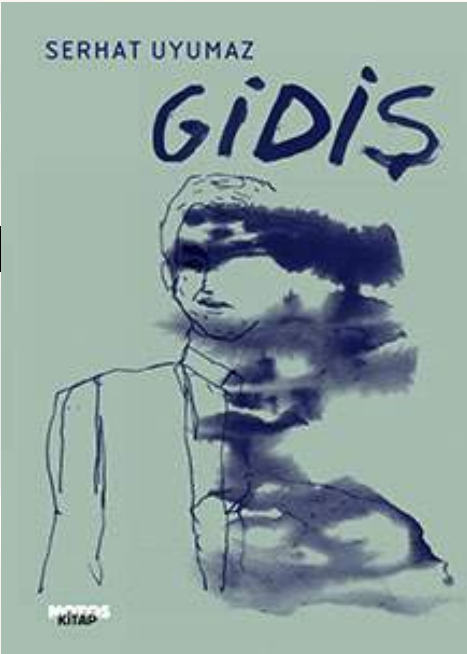

Herkesten Uzakta

Yazar: Kadir Işık
Yayınevi: Notos Kitap
Sayfa Sayısı: 120

Balıklar da Öpüşmüyor Artık

Yazar: Dodan Özer
Yayınevi: Mona Kitap
Sayfa Sayısı: 162

Gidiş

Yazar: Serhat Uyumaz
Yayınevi: Notos Kitap
Sayfa Sayısı: 102

BERKAN M. ŞİMŞEK

CANIM ŞEYTAN

ALFA

ROMAN

Canım Şeytan

Yazar: **Berkan M. Şimşek**
Yayınevi: **Alfa Yayınları**
Sayfa Sayısı: **378**

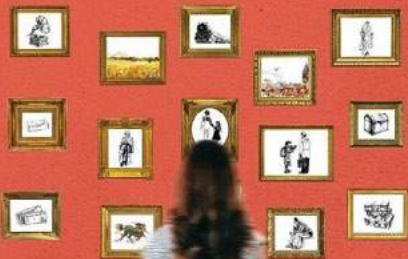
Yeryüzüne Bakan Teleskop

Yazar: **A. Orçun Can**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **156**

AKLIMIN AYNALI ÇARŞISI

DEVİRİM YAKUT

Aklımın Aynalı Çarşısı

Yazar: **Devrim Yakut**
Yayınevi: **Küsurat Yayınları**
Sayfa Sayısı: **190**